

SIGURNOST IGRAČAKA I GRAĐANSKOPРАВNA ODGOVORNOST ZA NEISPRAVNE IGRAČKE

Dr. sc. Marko Bevanda, docent
Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru

UDK: 688.72:347.51
Ur.: 20. prosinca 2010.
Pr.: 17. veljače 2011.
Pregledni znanstveni rad

Sažetak

Sve mjere usmjerene na sprječavanje opasnosti, odnosno izbjegavanje rizika koje predstavljaju igračke ne mogu u cijelosti spriječiti stavljanje u promet i prisutnost opasnih igračkaka na tržištu, te nastanak šteta izazvanih neispravnim igračkama. Prevencijskim pravnim pravilima o sigurnosti igračkaka, kao i kompenzacijsko-prevencijskim pravilima o odgovornosti za neispravne igračke, nastoji se maksimalno smanjiti broj nezgoda izazvanih neispravnim igračkama, te poticati stavljanje na tržište samo sigurne igračke, odnosno igračke koje predstavljaju nikakvu ili najmanju opasnost, ali i omogućiti ostvarenje naknade štete izazvane neispravnošću igračkaka. U radu se analizira pravno uređenje sigurnosti igračkaka i odgovornosti za neispravne igračke u pravu Sjedinjenih Američkih Država, Europske unije i hrvatskom pravu. Posebna pozornost posvećena je odnosu i funkcijama privatnopravnog i javnopravnog uređenja sigurnosti igračkaka i privatnopravnih pravila o odgovornosti za neispravne igračke.

Ključne riječi: sigurnost igračkaka, neispravne igračke, sukladnost igračkaka, opasni proizvodi, odgovornost za neispravne igračke.

1. UVOD

Dužnost je svih ljudi da štite djecu.¹ Beskompromisna borba na unaprjeđenju zaštite dobrobiti djece, njihova odgoja i razvoja, te promociji dječjih prava, traži aktivno zalaganje svih sudionika u društvu.² Suvremeni život, uz sve prednosti i napredak koji se odražavaju na život, rast i razvoj djeteta, obiluje i negativnim okolnostima, uvjetima i utjecajima u području fizičkog okruženja djeteta, njegovog psihosocijalnog odrastanja i osamostaljivanja i u odnosu odraslih prema njima, koje mogu imati ozbiljne posljedice za njegovo psihofizičko zdravlje, opću sigurnost i život.³ Zdravlje i blagostanje djece, kao najosjetljivije i za proizvođače igračaka najdragocjenije kategorije potrošača, stalna je briga svakog civiliziranog društva.⁴ Način na koji se pojedinci i institucije u konkretnoj državi odnose prema pravima te (vrlo) ranjive kategorije potrošača⁵ pokazuje o kakvom je društvu općenito riječ, o stupnju njegovog društvenog i ekonomskog razvoja, njegovim pravnim vrijednostima, osjećaju pravičnosti, itd. Europska unija ne prihvaća i neće prihvaćati kompromise kada je u pitanju sigurnost potrošača, posebice djece.⁶ To je u cijelosti razumljivo kada se uzme u obzir važnost tržišta igračaka, te činjenica da u Europskoj uniji živi preko 78 milijuna djece ispod 14 godina starosti.⁷ Osiguranje najviše razine zaštite potrošača u pogledu sigurnosti i kvalitete igračaka nastoji se ostvariti

- 1 Vidi čl. 64. st. 1. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine RH, br. 41/01. i 55/01.).
- 2 Vidi: *Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine*, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2006.; Izvješće o provedbi *Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine tijekom 2009. godine*, Zagreb, srpanj 2010. godine, <http://www.hud.hr/w-zakoni/nac%20plan%20prava%20i%20int%20djece%202006%202012.pdf>.
- 3 Z. Veselinović, *Percepcija opasnosti i strategije samopomoći kod djece predškolske dobi*, Metodčki obzori, Vol. 3., No. 5., 2008., str. 8.
- 4 *Svi mi koji smo Nacionalnim programom zaštite potrošača u Republici Hrvatskoj definirani nositeljima zaštite potrošača, moramo stalno imati na umu slijedeće činjenice: - i djeca su potrošači !!! - i djeca kao potrošači imaju svojih 8 univerzalnih prava potrošača !!! - djeca imaju pravo na izbor !!! ...*, <http://www.potrosac.hr>.
- 5 Ranjivi potrošači (vrlo mala djeca: 0 do 36 mjeseci) i vrlo ranjivi potrošači (mala djeca: djeca starija od 36 mjeseci, a mlađa od 8 godina; starija djeca: djeca od 8 do 14 godina). *Vodič za procjenu i vrednovanje rizika*, Državni inspektorat Republike Hrvatske, srpanj 2010., str. 13., <http://www.inspektorat.hr/Upload/Documents/Novosti/vodič%207-7-10.pdf>.
- 6 Vidi: *Governance of global product safety*, Speech/07/521, Meglena Kuneva (European Commissioner for Consumer Protection), European Parliament IMCO Committee (Committee on the Internal Market and Consumer Protection) Brussels, 12 September 2007, <http://europa.eu/rapid/>.
- 7 Gledajući prihode u 2009. godine europsko tržište igračaka bilo je najveće na svijetu. U Europskoj uniji egzistira gotovo 2000 proizvođača igračaka. Europska industrija igračaka izravno zapošljava (u sektoru proizvodnje, istraživanja, razvoja, marketinga, prodaje, distribucije, itd.) približno 100 000 radnika. Ukupni izvoz igračaka (bez video igara) za 2009. godinu u Europskoj uniji iznosio 953.2 milijuna eura (2,4% manje nego 2008. godine), a uvoz 5.78 milijardi eura (10.5% manje nego 2008. godine). Podaci navedeni prema: *Toy Industries of Europe: Facts and Figures 2009.*, July 2010., www.tietoy.org.

na različite načine i na nacionalnoj i na razini EU, ali i šire.⁸

Dječji svijet ne može se zamisliti bez igračkaka. Igračke zauzimaju središnje mjesto u brojnim dječjim igrama i aktivnostima. Još od pretpovijesnog razdoblja,⁹ dječja želja za igranjem i igračkama, njihova radoznalost u igranju, nezaobilazne su osobine djetinjstva svakoga pojedinoga djeteta.¹⁰ Igranje s igračkama prirodna je aktivnost djeteta.¹¹ Svako dijete ima pravo na igru primjerenu njegovoj dobi.¹² Nepodijeljeno je mišljenje o velikom značaju igranja i igračkaka u dječjem razvoju. Drugim riječima, igračke predstavljaju iznimno bitno i nezamjenjivo sredstvo u razvojnem procesu djeteta. Snažan je utjecaj određenih igračkaka u razvoju dječjeg mišljenja i psihofizičkih funkcija.

Igračke su jasan primjer kako danas funkcionira globalno tržište, mogu biti dizajnirane na jednom kontinentu, proizvedene na drugome, a prodane u bilo kojem dijelu svijeta.¹³ Proizvođači igračkaka suočavaju se s novim i sve brojnijim izazovima i zamkama (ekonomske, političke i pravne) globalizacije. Unatoč tomu što su proizvođači obvezni stavljati u promet samo sigurne igračke, mnogi proizvođači i distributeri igračkaka ne poduzimaju odgovarajuće mjere kojima pridonose primjeni

8 Uzimajući u obzir činjenicu da je 86 % igračkaka na tržištu EU proizvedeno u Kini brojna tijela EU nastoje razviti sustav učinkovite suradnje s brojnim kineskim vladinim i nevladinim organizacijama, te proizvođačima igračkaka, s ciljem osiguranja boljeg razumijevanja sigurnosnih standarda EU u pogledu igračkaka, te osiguranja sukladnosti kineskih igračkaka koje se izvoze u EU sa standardima sigurnosti koji su propisani u EU. Tako je 2006. godine Europska komisija (Opća uprava za zdravstvo i zaštitu potrošača i Opća uprava za poduzetništvo i industriju) zaključila sporazum s kineskom Općom upravom za nadzor kvalitete, inspekciju i karantenu o Mapi puta za sigurnost igračkaka (*Roadmap for safety of toys*). Vidi: http://ec.europa.eu/consumers/cons_safe/prod_safe/safe_toys.pdf; *Evaluating business safety measures in the toy supply chain*, Final report of an evaluation project undertaken under the direction of an independent expert group with the support and technical assistance of the European Commission, May 2008, http://ec.europa.eu/consumers/citizen/my_safety/docs/safety_measures_toy_supply_chain.pdf.

9 ...predmeti koji su proizvod odraslih ili djece, a služe igri, dakle igračke, imaju također značajnu kulturno-historijsku vrijednost, i pokazuju jedan oblik života ljudi prethistorijskih razdoblja. D. Balen-Letunić, *Prethistorijske minijaturne posude—igračke iz arheološkog muzeja u Zagrebu*, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Vol. 15., No. 1., 1983., str. 72.

10 Vidi: Z. Marenić, *Teorijski okvir razvoja matematičkih pojmova u dječjem vrtiću*, *Metodika*, Vol. 10., br. 18., 2009., str. 138.

11 Vidi: *Toy Safety in the United States*, Toy Industry Association, 2007., <http://www.toyassociation.org>.

12 *Države stranke priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njegovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima. Države stranke će poštivati i promicati pravo djeteta na puno sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom životu te poticati stvaranje odgovarajućih i jednakih uvjeta za provođenje kulturnih, umjetničkih, rekreativnih i aktivnosti slobodnog vremena* - čl. 31. Konvencije o pravima djeteta. Konvencija je usvojena na 44. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 20. studenoga 1989. godine (Rezolucija br. 44/25), a stupila je na snagu 2. rujna 1990. godine. Republika Hrvatska stranka je Konvencije o pravima djeteta od 6. listopada 1991. godine.

13 *Global governance of consumer product safety*, Speech/10/, Meglena Kuneva (European Commissioner for Consumer Protection), APEC Toys Safety Dialogue 2010, Hong Kong, 12 January 2010, <http://europa.eu/rapid/>.

sigurnosnih zahtjeva, jer im je dobit prioritetni interes. Zabrinjavajući je podatak da se na globalnom tržištu nalazi veliki broj igračkaka koje ne zadovoljavaju standarde sigurnosti i kvalitete. Nažalost, propisima kojima je uređena sigurnost igračkaka nije predviđena predtržišna kontrola sukladnosti igračkaka sa svim propisanim sigurnosnim standardima koja bi onemogućavala stavljanje u promet igračke koje nisu dobile odobrenje nadležnoga tijela (npr. Agencije za sigurnost igračkaka).¹⁴

Proizvođači igračkaka moraju promatrati djecu kao iznimno osjetljivu i ranjivu skupinu potrošača.¹⁵ U odnosu na većinu drugih kategorija potrošača djeca imaju manji kapacitet za prepoznavanje opasnosti od igračkaka i nužno su upućeni na odrasle u donošenju odluka o kupovini igračkaka sve dok ne steknu sposobnost prosudbe. Uloga roditelja i odgojitelja, odnosno zajednice u kojoj djeca žive i zajednica u kojima povremeno borave (vrtići, škole i sl.), u odabiru igračkaka je ogromna. Ispravan odabir igračkaka, koji se postiže uvažavanjem razvojne primjerenosti kod odabira igračkaka, te sigurnosno – kvalitativnih značajki igračkaka, nesumnjivo može imati pozitivan utjecaj na dječji razvoj. Protivno tomu, nepovoljan odabir može imati ozbiljne posljedice za njihovo psihofizičko zdravlje i život. Stupanj rizika što ga roditelji percipiraju (percipirani rizik) te njihova tolerancija na rizik imaju bitne implikacije za njihovu djecu.¹⁶ Nažalost, proizvođači često manipuliraju potrošačevom percepcijom rizika.¹⁷

S obzirom na to da igračke imaju posebnu ulogu u životu djece, kao i s obzirom na posebna svojstva potrošača kojima su namijenjene (najmlađa i najosjetljivija kategorija potrošačkog društva), te iznimno bitan utjecaj koji imaju na psihofizički razvoj istih, ali i brojnih drugih razloga, igračke zahtijevaju posebnu pravnu regulaciju i kod sigurnosnih zahtjeva i kod odgovornosti za neispravne igračke.¹⁸

Pravnim pravilima o sigurnosti igračkaka, kao i pravilima o odgovornosti za neispravne igračke, nastoji se maksimalno smanjiti broj nezgoda izazvanih neispravnim igračkama, te poticati stavljanje na tržište samo sigurne igračke, odnosno igračke koje predstavljaju nikakvu ili najmanju opasnost.¹⁹ Prevenirajska

14 O američkoj Upravi za hranu i lijekove (Federal Food and Drug Administration – FDA) i njezinoj ulozi u predtržišnoj kontroli sukladnosti lijekova u pravnom poretku SAD-a, odnosu sigurnosnih standarda i pravila odgovornosti za neispravne lijekove vidi: V. E. Schwartz, P. Goldberg, *A Prescription for Drug Liability and Regulation*, Oklahoma Law Review, Vol. 58., No. 2., 2005., str. 135. – 178.

15 Vidi: W. D. Darden, B. J. Babin, M. Griffin, R. Coulter, *Investigation of Products Liability Attitudes and Opinions: A Consumer Perspective*, The Journal of Consumer Affairs, Vol. 28., No. 1., 1994., str. 54. – 80.

16 Vidi: L. Kaplow, S. Shavell, *Economic Analysis of Law*, National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 6960, Issued in February 1999, str. 12. i 13., <http://www.nber.org/papers/w6960>.

17 Vidi: J. D. Hanson, D. A. Kysar, *Taking Behavioralism Seriously: Some Evidence of Market Manipulation*, Harvard Law Review, Vol. 112., 1999., str. 1420. – 1572.

18 M. Bevanda, *Osvrt na Direktivu Europske unije br. 48/2009. o sigurnosti igračkaka*, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 8., Mostar, 2010., str. 213.

19 Vidi: D. G. Owen, *Products Liability Law*, West, St. Paul, 2005., str. 1. i 2.

pravila o sigurnosti igračaka i kompenzacijsko-prevencijska pravila o odgovornosti za neispravne igračke dio su sustava kojemu je cilj sprječavanje pojavljivanja na tržištu nesigurnih igračaka i odvracanje proizvođača od stavljanja takvih igračaka na tržište, ali i omogućavanje ostvarenja naknade štete izazvane neispravnošću igračaka.

Iako se ne mogu promatrati izolirano jedna od druge jer imaju određeni broj dodirnih točaka, pravna pravila o sigurnosti igračaka i odgovornosti za neispravne igračke imaju i neke značajne razlike. Pravna pravila o sigurnosti igračaka djeluju *ex ante*, u cilju sprječavanja pojavljivanja na tržištu igračaka koje su prijetnja zdravlju ili čak životu djecu, odnosno igračaka koje mogu prouzročiti štetu zbog toga što su opasne, odnosno neispravne, dok pravila odgovornosti za neispravne igračke djeluju *ex post*, kada je šteta od neispravne igračke već prouzročena određujući tko su odgovorne osobe za tako prouzročenu štetu.²⁰ Ukoliko preventivski sustav sigurnosti igračaka dobro funkcionira, manja će biti „aktivnost“ kompenzacijskog sustava odgovornosti za neispravne igračke.²¹ Potrebno je postići optimalan odnos pravnih pravila o sigurnosti igračaka i pravnih pravila o odgovornosti za neispravne igračke.

2. OPASNOST ŠTETE OD (NEISPRAVNIH) IGRAČAKA

Unatoč nezamjenjivom pozitivnom utjecaju na dječji razvoj, mnoge igračke istodobno mogu ugroziti zdravlje i život djece. Dječje igračke postaju sve sofisticiranije i zahtijevaju sve veći stupanj mentalnih i fizičkih sposobnosti, a izvjestan stupanj opasnosti postaje čak i poželjan.²² Stoga i rizici od šteta, koji mogu nastati uslijed neispravnosti igračaka, nisu slučajni i stalno se povećavaju. Rijetke su igračke u koje možemo biti apsolutno sigurni. Kao i kod većine drugih potrošačkih proizvoda, stavljanje na tržište određenih igračaka uključuje određene rizike i koristi. Stoga, odluka proizvođača staviti konkretnu igračku na tržište uključuje složenu analizu, procjenu i vrjednovanje njezinih rizika i koristi.²³ Pogreška u navedenoj procjeni može skupo stajati kako proizvođača, tako i djecu kao potrošače.

Opasnost je osobina svojstvena mnogim igračkama. Djeca najčešće nisu sposobna prepoznati i izbjeći opasne situacije. Opasnost, odnosno izvor opasnosti koji uključuje mogućnost ozljede ili prouzrokovanje štete može se pojaviti u

20 Vidi: D. G. Owen, J. E. Montgomery, M. J. Davis, *Product Liability and Safety*, Foundation Press, New York, 2007., str. 12. – 15.

21 Vidi: K. de Ruyter, A. Brack, *European legal developments in product safety and liability: The role of customer complaint management as a defensive marketing tool*, International Journal of Research in Marketing, No. 10., 1993., str. 161.

22 Iz obrazloženja presude Županijskog suda u Koprivnici Gž.1711/07-2 od 4. prosinca 2007. godine, <http://www.vsrh.hr/>

23 Vidi: J. M. Eggen, *The Mature Product Preemption Doctrine: The Unitary Standard and the Paradox of Consumer Protection*, Case Western Reserve Law Review, Vol. 60., No. 1., 2009., str. 110.; R. L. Cupp Jr., *Product design and tort law: Safety implications of increasing similarity in civil liability and regulatory standards*, Injury Control and Safety Promotion, Vol. 8, No. 1, 2001., str. 39.

različitim oblicima: mehanička opasnost, kao što su oštar rub igračke, koji može uzrokovati posjekotine na koži djeteta; uski otvori u kojima mogu biti priklješteni prsti, tijelo, odjeća; opasnost od blokiranja probavnoga trakta, kao što su magneti koji mogu izazvati začepljenje probavnog trakta u slučaju gutanja što može dovesti do opasne infekcije i smrti; opasnost od blokiranja dišnih putova i gušenja, kao što su mali dijelovi koji se mogu lako odvojiti od igračke i progutati, te zaglaviti u ustima ili u grlu, ili na ulazu u donje dišne putove i prekinuti protok zraka u dišnim putovima; opasnost od davljenja, kao što su vezice na lutkama koje mogu dovesti do davljenja; kemijska opasnost, kao što su opasne kemikalije koje mogu prouzrokovati trovanje kod djece odmah nakon gutanja ili kancerogene tvari koje mogu dugoročno uzrokovati teška oboljenja; mikrobiološka opasnost, povećan broj aerobnih mikroba kao što je bakterijska kontaminacija kozmetičkih igračkaka koja može prouzrokovati infekciju kože; opasnost od buke, kao što su preglasan ton zvonjenja trube na biciklu, koji može prouzročiti oštećenje sluha kod djece, jer emitiraju zvuk s previsokim akustičnim pritiskom;²⁴ opasnost od oštećenja vida, kao što je lasersko svjetlo ili strijele koje se mogu lansirati bez zaštitnih gumenih čepova; opasnost od požara, kao što je transformator bez odgovarajuće zaštite od preopterećenja, itd.²⁵

Permanentna ludnica u razvoju informatike i virtualnog svijeta te sve prisutnija dječja strast i ovisnost o računalnom svijetu, posebice (nasilnim) računalnim igricama (koje su proizvođači itekako svjesni),²⁶ poprimaju veliku važnost i predstavljaju novi izazov za pravnu znanost i praksu.²⁷ S obzirom na to da su video igrice s nasilnim sadržajima sve prisutnije u dječjem životu i igranju, iznimno je aktualno i osjetljivo pitanje sigurnosti takvih proizvoda i odgovornosti za štetu izazvanu nasilnim računalnim igrama.²⁸ Gledajući nasilje, djeca uče kako se nasilno ponašati.²⁹ Dječje nasilje u školama, vrtićima, ulicama itd. predstavlja ozbiljan, kompleksan i raširen problem u (našem) društvu, a često je povezan s (nekontroliranim i dugotrajnim)

24 Vidi: <http://www.deafnessresearch.org.uk/factsheets/noise-younger-generation.pdf>.

25 Vidi: RAPEX sustav Europske unije za brzu razmjenu informacija o opasnim potrošačkim proizvodima www.ec.europa.eu/rapex; *Trouble in Toyland*, The 24th Annual Survey of Toy Safety, U.S. PIRG Education Fund, November 2009, <http://www.uspirg.org>; *The Year of the Nursery Product Recall: A look at children's product recalls in 2009 and changes in children's product safety*, Report by: Kids In Danger, March 2010, http://www.kidsindanger.org/publications/reports/2009_Recall_Report.pdf.

26 Vidi: *Safer Children in a Digital World*, The report of the Byron Review, 2008., str. 142. – 159., <http://www.dfes.gov.uk/byronreview>.

27 Vidi: Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the protection of consumers, in particular minors, in respect of the use of video games, Brussels, 22.4.2008, COM(2008) 207 final.

28 Vidi: D. C. Kiernan, *Shall the Sins of the Son Be Visited upon the Father? Video Game Manufacturer Liability for Violent Video Games*, *Hastings Law Journal*, Vol. 52., No. 1., 2000., str. 207. – 251.

29 M. G. Šupljika, *Zašto su nam važni pozitivni sadržaji za djecu i o djeci – psihologijski pogled*, u: *Pozitivni sadržaji za djecu i o djeci*, Zbornik priopćenja s Okruglog stola, Zagreb, 2007., str. 9., publikacija dostupna na web adresi: www.dijete.hr.

igranjem video igrice s nasilnim sadržajem.³⁰ Značajno je i pitanje mogu li se informacije sadržane u različitim publikacijama za djecu (slikovnice i ilustrirani časopisi za djecu) smatrati proizvodom, te mogu li se pravna pravila odgovornosti za neispravne proizvode primijeniti na takve proizvode.³¹

Igračke su proizvodi, koji se zbog nesukladnosti s (propisanim) standardima sigurnosti i rizika koji predstavljaju za potrošače, najčešće povlače s tržišta.³² Visoki broj igračaka prijavljenih u okviru Europskog sustava za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima (*The Rapid Alert System for Non-Food Products - RAPEX*)³³ ukazuje na postojanje velikog broja igračaka na tržištu Europske unije koje predstavljaju ozbiljan rizik po zdravlje i sigurnost djece,³⁴ ali i na činjenicu da se igračke nalaze u središtu nadzornih aktivnosti nacionalnih tijela za tržišni nadzor i da u javnosti postoji povećana senzibilnost za ovu tematiku.³⁵

Iako igračke, koje su stavili na tržište, predstavljaju (ozbiljan) rizik za zdravlje i sigurnost djece, proizvođači i distributeri često ne poduzimaju mjere usmjerene na sprječavanje opasnosti, odnosno izbjegavanje rizika koje predstavljaju igračke koje proizvode, odnosno isporučuju. *Nijedan proizvođač igračaka neće se htjeti izložiti dodatnim troškovima da bi napravio sigurniju igračku ako potrošači to neće prepoznati i nagraditi ga svojom spremnošću platiti višu cijenu za takvu igračku.*³⁶ Kada bi poštovali dobru proizvođačku praksu i provodili mjere nužne samokontrole, te poštovali dobru praksu u distribuciji i etičke kodekse, sudionici distribucijskog lanca poduzimali bi svaku mjeru kojoj je cilj spriječiti proizvodnju, distribuciju, izlaganje ili nuđenje opasnih igračaka. Preventivne i restriktivne mjere mogu se poduzeti u odnosu na opasne igračke na inicijativu proizvođača ili distributera koji

30 Vidi: X. Zhang, C. Liu, L. Wang, Q. Piao, *Effects of Violent and Non-violent Computer Video Games on Explicit and Implicit Aggression*, Journal of Software, Vol. 5., No. 9., 2010., str. 1014. – 1021., <http://ojs.academypublisher.com/index.php/jsw/article/viewFile/050910141021/2114>.

31 J. M. Proman, *Liability of Media Companies for the Violent Content of Their Products Marketed to Children*, St. John's Law Review, Vol. 78., No. 2., 2004., str. 429. – 450.

32 Poznati su slučajevi vezani uz povlačenje igračaka jednog od najvećih svjetskih proizvođača igračaka američkog Mattela. Najpoznatiji je slučaj iz kolovoza 2007. godine kada navedena tvrtka povukla 21 milijun igračaka proizvedenih u Kini jer su opasne za djecu. Iste godine kada su igračke povučene s tržišta Mattel je dobio „nagradu“ (International Bad Product Awards 2007) za najgori proizvod - igračku koju dodjeljuje međunarodna organizacija za zaštitu potrošača Consumers International. Ovu „prestižnu“ nagradu za 2008. godinu dobili su Kellogg's i Lego za jestive Lego kockice. Vidi: <http://www.consumersinternational.org>

33 <http://ec.europa.eu/rapex>.

34 Vidi: The Directorate-General for Health and Consumers of the European Commission, *Keeping European Consumers Safe 2009 Annual Report on the operation of the Rapid Alert System for non-food consumer products – RAPEX*, http://ec.europa.eu/consumers/safety/rapex/docs/2009_rapex_report_en.pdf.

35 R. Metz, *Sigurnost proizvoda je ključ za sigurnu budućnost naše djece*, Međunarodna konferencija o zaštiti potrošača u Hrvatskoj, organizirana od Zaklade Friedrich Ebert i EU twinning projekta za zaštitu potrošača, Zagreb, 10. ožujka 2009., <http://www.delhrv.ec.europa.eu>.

36 Vidi: S. Shavell, *Temelji ekonomske analize prava* (prijevod: E. Heršak, B. Nikšić), Zagreb, 2009., str. 214.

je stavio igračku na tržište (dobrovoljne mjere) ili po nalogu tijela nadležnoga za nadziranje sukladnosti igračkaka sa sigurnosnim zahtjevima (obvezne mjere).³⁷ Bez odgovarajućeg nadzora nad tržištem u pogledu sigurnosti igračkaka i nadzora nad ispunjavanjem propisanih zahtjeva sigurnosti igračkaka, te učinkovitoga djelovanja nadležnih tijela, koja imaju pravo i obvezu zabraniti ili ograničiti stavljanje pojedinih igračkaka na tržište, kao i povući s tržišta igračke, ako utvrde da iste ugrožavaju sigurnost i zdravlje djece i drugih korisnika, ne može se postići prihvatljiva razina zaštite djece u pogledu sigurnosti igračkaka, odnosno visoka razina zaštite sigurnosti i zdravlja djece kao specifične grupe potrošača.³⁸

Kao što će proizvođače koji stavljaju na tržište sigurne igračke potrošači nagraditi kupovinom njihovih igračkaka, tako će i proizvođače, čije se igračke često povlače s tržišta zbog rizika koji predstavljaju za potrošače ili koje zbog neispravnosti uzrokuju štete, izbjegavati i time ih značajno gospodarski oslabiti. Pored toga, u interesu je proizvođača igračkaka da stavljaju na tržište sigurne igračke radi izbjegavanja troškova u slučajevima odgovornosti za neispravne igračke. Stupanj do kojeg će potrošači kazniti proizvođača za nesigurnost igračkaka ili ih nagraditi za sigurne igračke u značajnoj mjeri ovisi o informacijama koje potrošači imaju o sigurnosti igračkaka, a u današnje vrijeme informacijske revolucije dostupni su im brojni izvori o pojedinim proizvođačima i igračkama.³⁹

Beskrupulozni operatori u mreži distribucijskih kanala (koja predstavlja široko područje za moguće protupravno i neetičko ponašanje), na štetu ozbiljnih poduzetnika, iskorištavaju postojeće nedostatke u tržišnom nadzoru uvođenjem jeftinih, nesukladnih, nekvalitetnih i opasnih igračkaka na tržište.⁴⁰ Nizak standard života nikako ne smije biti opravdanje za prihvaćanje niskih standarda sigurnosti igračkaka i uvođenje nesukladnih i jeftinih, (ali nesigurnih i vrlo opasnih) igračkaka na tržište. Ne postoji razlog koji bi mogao opravdati odustanak od težnje uspostavljanja djelotvornog sustava zaštite djece u pogledu sigurnosti igračkaka, odnosno težnje k najvišoj mogućoj razini zaštite potrošača u pogledu sigurnosti i kvalitete igračkaka. Nažalost, činjenica je da se na tržištima nerazvijenih i siromašnih država nalazi veliki broj iznimno opasnih igračkaka. Takve igračke mogu se ponekad naći i na tržištima razvijenih i bogatih država.⁴¹

37 Commission Decision of 16 December 2009 laying down guidelines for the management of the Community Rapid Information System 'RAPEX' established under Article 12 and of the notification procedure established under Article 11 of Directive 2001/95/EC (the General Product Safety Directive), Official Journal L 22, 26. 1. 2010., str. 10.

38 Vidi: M. Bevanda, *Osvrt na Direktivu Europske unije br. 48/2009. o sigurnosti igračkaka*, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 8., Mostar, 2010., str. 212.

39 Tako: A. M. Polinsky, S. Shavell, op. cit., str. 1445. i 1446.

40 Vidi: http://www.smefit.eu/IMG/pdf/Sigurnost_proizvoda_product_safety_Croatian_adaptation.pdf.

41 U izvješću Udruge potrošača Singaporea (Consumers Association of Singapore - CASE) iz rujna 2010. godine navodi se da gotovo polovica (46%) testiranih igračkaka iz raličitih područja Singaporea sadrži opasne kemikalije., <http://www.consumersinternational.org/our-members/featured-members/case---sep-2010>.

3. PRAVNO UREĐENJE SIGURNOSTI IGRAČAKA I ODGOVORNOST ZA NEISPRAVNE IGRAČKE U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

Iako brojna obilježja i pravila američkoga (postupovnog) prava na određeni način, za razliku od postupovnih pravila država članica EU (kao i brojnih drugih europskih država), potiču i ohrabruju oštećenika na pokretanje građanskog postupka protiv štetnika,⁴² ipak nije u cijelosti jasno zašto je broj parnica koje se vode zbog šteta izazvanih neispravnim proizvodima općenito, ali također i neispravnim igračkama, znatno veći u SAD negoli u Europi.⁴³

Temeljni izvori prava sigurnosti igračaka i odgovornosti za neispravne igračke u SAD-u mogu se podijeliti na pisane izvore i precedentno pravo.⁴⁴ Povijesni put koji je vodio do nastanka posebnih pravila o odgovornosti za neispravne proizvode u američkom pravu bio je obilježen kreativnošću sudaca američkih sudova, koja je bila posebno vidljiva u iznimno poznatim slučajevima *Thomas v. Winchester* (1852.),⁴⁵ *MacPherson v. Buick Motor Co.* (1916.),⁴⁶ *Baxter v. Ford Motor Co.* (1932.),⁴⁷ *Escola v. Coca Cola Bottling Co.* (1944.),⁴⁸ *Henningsen v. Bloomfield Motors* (1960.),⁴⁹ *Greenman v. Yuba Power Products, Inc.* (1963.)⁵⁰ i dr.⁵¹ Nije manje bio

42 Vidi: *Outline of the U.S. Legal System*, Bureau of International Information Programs United States Department of State, 2004., <http://usinfo.state.gov>.

43 G. Howells, *Defect in English law – lessons for the harmonization of European product liability*, u: *Product Liability in Comparative Perspective*, Edited by: D. Fairgrieve, Cambridge, 2005., str. 140.; G. Howells, *The Relationship Between Products Liability and Product Safety – Understanding a Necessary Element in European Product Liability Through a Comparison with the U.S. Position*, *Wasburn Law Journal*, Vol. 39., No. 3., 2000., str. 306.; T. J. Kauffman, *Class Action and Consumers in the American Law*, u: *Zaštita potrošača i ulagatelja u europskom i hrvatskom pravu: izazovi međunarodnog tržišta roba i kapitala*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2005., str. 509. – 515.; S. H. Hurd, F. E. Zollers, *Product Liability in European Community: Implications for United States Business*, *American Business Law Journal*, Vol. 31., Issue 2., 1993., str. 253. i 254.; R. Rollo, *Why the European Union Doesn't Need the Restatement (Third)*, *Brooklyn Law Review*, Vol. 69., 2004., str. 1117. – 1119.; J. Zekoll, *The German Product Liability Act*, *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 37., 1989., str. 816. – 818.

44 Vidi: D., Vranjanac, *Uvod u pravni sistem Sjedinjenih Američkih Država*, u: *Uvod u pravo SAD* (priredio: J. Ćirić), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008., str. 22. – 24.; J. Ćeranić, *Izvori američkog prava*, u: *Uvod u pravo SAD* (priredio: J. Ćirić), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008., str. 31. – 48., Publikacija pod nazivom *Uvod u pravo SAD* dostupna je i na web adresi: <http://www.comparativelaw.info/uvoduprivosad.pdf>.

45 Court of Appeals of New York, 1852., 6 N. Y. 397.

46 Court of Appeals of New York, 1916., 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050.; Vidi: W. L. Prosser, *The Assault Upon the Citadel (Strict Liability to the Consumer)*, *Yale Law Journal*, Vol. 69., No. 7., 1960., str. 1099.

47 Supreme Court of Washington, 1932., 168. Wash., 456, 12 P.2d 409.

48 Supreme Court of California, 1944., 24 Cal. 2d 453, 150 P.2d 436.

49 Supreme Court of New Jersey, 1960., 32 N.J. 358; 161 A.2d 69.

50 Supreme Court of California, 1963., 59 Cal. 2d. 57, 377 P.2d 897, 27 Cal. Rptr. 697.

51 Vidi: J. Wade, V. Schwartz, K. Kelly, D. Partlett, *Prosser, Wade and Schwartz's: Cases and*

vrijedan ni nepopustljivi reformski fanatizam jednog dijela pravne doktrine, odnosno izniman napor akademske zajednice predvođene s nekoliko uglednih sveučilišnih profesora prava.⁵² Retrospektiva stvaranja koncepta objektivne izvanugovorne odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodima u američkom pravu iznimno je korisna za potpunije sagledavanje nastanka i razvoja pravnih pravila o odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom u bivšem jugoslavenskom pravu, ali i današnjem hrvatskom pravu. Naime, sudska praksa američkih sudova, kao i gledišta pravne znanosti, koja su dala izniman doprinos u stvaranju suvremenog koncepta odgovornosti za neispravne proizvode, imali su odjeka i u sudskoj praksi i pravnoj znanosti bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Američko iskustvo u području odgovornosti za neispravne proizvode nesumnjivo je izvršilo snažan utjecaj i na profesora Mihaila Konstantinovića, autora i redaktora iznimno poznate Skice za Zakonik o obligacijama i ugovorima⁵³ koja je poslužila kao temelj za izradu Nacrta Zakona o obligacijama i ugovorima iz 1974. godine, kao i samoga Zakon o obveznim odnosima bivše SFRJ iz 1978. godine.⁵⁴ Skica za Zakonik o obligacijama i ugovorima, kao i savezni Zakon o obveznim odnosima iz 1978. godine, rezultat su kreativne kodifikacije.⁵⁵ Kako i sam profesor Konstantinović u prethodnim napomenama Skice ističe da se u Skici nalazi veći broj pozajmica iz usporednog zakonodavstva s rješenjima koja odgovaraju potrebama praktičnog života, te da ako se u nekom pravu našlo neko pravilo koje se u praksi pokazalo kao pogodan instrument za postizanje određene svrhe, nije se oklijevalo da se ono prihvati i unese u tekst Skice.⁵⁶ U tom smislu, nema sumnje da se profesor Konstantinović u izradi čl. 141. Skice u velikoj mjeri oslanjao na američki model uređenja odgovornosti proizvođača za neispravne proizvode, posebice na pravila sadržana u par. 402A *Restatementa (Second) of Torts* iz 1964. godine.^{57, 58} Međutim, ne smije se zanemariti činjenica da je i sudska praksa naših sudova poslužila kao bitan izvor materijala za izradu Skice. Kada je u pitanju odgovornost za neispravne proizvode sudska praksa je u ograničenom broju slučajeva prije donošenja Skice priznavala

Materials on Torts, The Foundation Press, Inc., Westbury, New York, 1994., str. 694. – 719.; D. G. Owen, *The Evolution of Product Liability Law*, The Review of Litigation, Vol. 26., No. 4., 2007., str. 955. – 989.

52 Tako: J. Stapleton, *Restatement (Third) of Torts: Product Liability, an Anglo-American Perspective*, Washburn Law Journal, Vol. 39., No. 3., 2000., str. 366.

53 M. Konstantinović, *Obligacije i ugovori: Skica za Zakonik o obligacijama i ugovorima*, Beograd, 1969.

54 Službeni list SFRJ, br. 29/78.

55 R. M. Slijepčević, *Nastanak i karakteristična obeležja koncepcije Zakona o obligacionim odnosima*, *Evropski pravnik*, br. 4., 2008., str. 31.

56 M. Konstantinović, op. cit., str. 7.

57 Članak 141. Skice za Zakonik o obligacijama i ugovorima glasi: *Ko stavi u promet neku stvar koju je proizveo, a koja zbog nekog nedostatka, za koji on nije znao, predstavlja opasnost štete za lica ili stvari, odgovara za štetu koja bi nastala zbog tog nedostatka.*

58 *Restatementi* nisu obvezujuć izvor prava, ali s obzirom na to da u njihovoj izradi sudjeluju ugledni sveučilišni profesori prava, vrhunski suci i pravnici praktičari, oni imaju veliki utjecaj i ugled u praksi.

novi vid odgovornosti - objektivnu odgovornost za štetu od neispravnog proizvoda. Važno je napomenuti da su mnogi jugoslavenski sudovi počeli primjenjivati odredbe iz Skice kao pravno pravilo.⁵⁹ Zakon o obveznim odnosima iz 1978. godine kod odgovornosti za neispravan proizvod u osnovi slijedi Skicu,⁶⁰ odnosno ne odstupa od koncepta objektivne (kauzalne) izvanugovorne odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom.⁶¹

Brojne federalne agencije u SAD-u izravno su uključene u sustav javnopravnog propisivanja sigurnosnih standarda određenih proizvoda.⁶² Sukladnost proizvoda s temeljnim sigurnosnim zahtjevima, odnosno standardima sigurnosti proizvoda koje su donijele navedene agencije mogu imati presudnu ulogu u slučajevima o odgovornosti za neispravne proizvode, posebice kada sud odlučuje o tome je li određeni proizvod ispravan ili ne.⁶³

Kao reakciju na veliki broj proizvoda povučениh s (američkog) tržišta, posebice igračkaka, zbog rizika koji predstavljaju za potrošače, američki Kongres je donio u kolovozu 2008. godine *Consumer Product Safety Improvement Act* (CPSIA 2008).⁶⁴ Navedenim zakonom propisuju se sigurnosni standardi i drugi sigurnosni zahtjevi u pogledu proizvoda za djecu, uključujući i igračke. Nema sumnje da je uloga CPSIA 2008 u postizanju visoke razine sigurnosti igračkaka na tržištu SAD-a iznimno značajna.⁶⁵ Navedeni zakon predstavlja najopsežniju reviziju američkoga

59 M. Orlić, *Subjektivna deliktна odgovornost u srpskom pravu*, u: Forum za građansko pravo za jugoistočnu Evropu, Izbor radova i analiza Prve regionale konferencije, Cavtat, 2010., Beograd, 2010., str. 343.

60 Vidi: M. Bevanda, *Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28, br. 1., 2007., str. 594. i 595.

61 Čl. 179. Zakona o obveznim odnosima iz 1978. godine glasi: (1) Tko stavi u promet neku stvar koju je proizveo, a koja zbog nekog nedostatka za koji on nije znao predstavlja opasnost štete za osobe ili stvari, odgovara za štetu koja bi nastala zbog nedostatka. (2) Proizvođač odgovara i za opasna svojstva stvari ako nije poduzeo sve što je potrebno da štetu, koju je mogao predvidjeti, spriječi upozorenjem, sigurnom ambalažom ili drugom odgovarajućom mjerom. Vidi: B. Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, Knjiga 2., Zagreb, 1978., str. 808. – 813.; S. Cigoj, *Obligacijska razmerja* (Zakon o obligacijskih razmerjih), Ljubljana, 1978., str. 195. i 196.; B. Blagojević, V. Krulj (redaktori), *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Knjiga I, Beograd, 1980., str. 483., 499. – 504.; A. Radolović, *Odgovornost proizvođača za štetu od proizvoda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 22., br. 1., Rijeka, 2001., str. 339. – 359.; M. Bevanda, *Odgovornost proizvođača za štetu od proizvoda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 24., br. 1., 2003., str. 277. – 309.

62 Vidi: <http://www.usa.gov/Agencies.shtml>

63 Vidi: D. G. Owen, J. E. Montgomery, M. J. Davis, *Product Liability and Safety*, Foundation Press, New York, 2007., str. 350. – 396.

64 U.S.C. 2051, Public Law No. 110–314, 110th Congress, <http://www.cpsc.gov/cpsia.pdf>.

65 Zanimljiv je podatak da se 2009. godine u SAD-u broj smrtnih slučajeva kod djece ispod 15 godina starosti povezanih s upotrebom igračkaka prepolovio u odnosu na 2008. godinu kada je donesen CPSIA. Međutim, sjenu na ovo veliko postignuće baca podatak da se broj ozljeda tretiranih u američkim hitnim službama povećao u 2009. u odnosu na 2008. godinu. Podaci navedeni prema: U.S. Consumer Product Safety Commission, *Toy-Related Deaths and Injuries Calendar Year 2009*, <http://www.cpsc.gov/library/toymemo09.pdf>.

prava sigurnosti potrošačkih proizvoda od 1972. godine kada je američki Kongres donio (izvorni) Zakon o sigurnosti potrošačkih proizvoda (*Consumer Product Safety Act – CPSA*).^{66, 67} Pored toga, ovaj zakonodavni akt Kongresa donesen je i u cilju jačanja i modernizacije Komisije za sigurnost potrošačkih proizvoda (*Consumer Product Safety Commission*).⁶⁸ Naime, za razliku od njezinog obećavajućega početka u kreiranju jakog sustava sigurnosti potrošačkih proizvoda, uloga Komisija za sigurnost potrošačkih proizvoda s vremenom je znatno oslabila, te je bilo potrebno ojačati njezin status i ovlasti.⁶⁹ Kao i druge federalne agencije tako i američka Komisija za sigurnost potrošačkih proizvoda ima specifično mjesto u američkom pravnom sustavu. Komisija je utemeljena 1973. godine i ima sjedište u saveznoj državi Maryland. Proračun navedene agencije za 2009. fiskalnu godinu iznosio je 105.404 milijuna dolara, a za 2010. godinu 118.000 milijuna dolara.⁷⁰ Na temelju mišljenja i uz odobrenje Senata predsjednik SAD-a imenuje pet članova upravnog odbora i predsjedavajućeg Komisije. Komisija je nezavisna regulatorna agencija i ne nalazi se pod izravnom kontrolom predsjednika SAD-a.^{71, 72}

Odjeljkom 106. CPSIA 2008 uređena su pitanja vezana uz (obvezne) sigurnosne standarde za igračke. Predviđena je obvezujuća primjena temeljnih sigurnosnih zahtjeva za igračke koji su razrađeni u normi F 963⁷³ Američkog društva za ispitivanje i materijale (*American Society for Testing and Materials - ASTM*).⁷⁴ Američko društvo za ispitivanje i materijale jedno je od vodećih svjetskih

66 15 U. S. C. §§ 2051-2089 (1972).

67 F. Leone, B. J. Berger, *The Consumer Product Safety Improvement Act, Its Implementation and Its Liability Implications*, Defense Counsel Journal, July, 2009., str. 300.

68 <http://www.cpsc.gov>.

69 Vidi: T. Christoffel, K. K. Christoffel, *The Consumer Product Safety Commission's Opposition to Consumer Product Safety: Lessons for Public Health Advocates*, American Journal of Public Health, Vol. 79., No. 3., 1989., str. 336.; E. M. Felcher, *Product Recalls: Gaping Holes in the Nation's Product Safety Net*, The Journal of Consumer Affairs, Vol. 37., Issue 1., 2003., str. 170. – 179.

70 Navedeno prema: U. S. Consumer Product Safety Commission, Office of the Inspector General, Semiannual report to Congress, October 1 – March 31, 2010, <http://www.cpsc.gov>.

71 *Međutim, nezavisnost ove vrste agencija ne treba shvatiti u apsolutnom smislu. Tako, predsjednik imenuje predsjedavajućeg agencije (na osnovu mišljenja i uz odobrenje Senata) iz redova njenih članova. Iako predsjedavajući agencije nema mogućnost donošenja odluka u njeno ime (zašta je potrebna većina glasova svih njenih članova), njegova pozicija je vrlo uticajna i često presudno utiče na stav ostalih članova agencije. Takođe, predsjednik će često naći nekog od članova agencije iz suprotne stranke koji će deliti njegova uverenja.*, M. Davinić, *Pojam, vrste i aktivnosti federalnih agencija u pravnom sistemu SAD*, u: *Uvod u pravo SAD* (priredio: J. Ćirić), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008., str. 79.

72 Vidi: E. Kagan, *Presidential Administration*, Harvard Law Review, Vol. 114., 2001., str. 2245. - 2385.; E. J. Criddle, *Fiduciary Administration: Rethinking Popular Representation in Agency Rulemaking*, Texas Law Review, Vol. 88., No. 3., 2010., str. 441. – 503.

73 ASTM International Standard F963 Consumer Safety Specifications for Toy Safety (ASTM F963).

74 Sec. 106. Mandatory Toy Safety Standards (a) In General —Beginning 180 days after the date of enactment of this Act, the provisions of ASTM International Standard F963–07 Consumer Safety Specifications for Toy Safety (ASTM F963), as it exists on the date of enactment of

normizacijskih organizacija koje je razvilo veliki broj dobrovoljnih standarda (uključujući i one za igračke) koje se primjenjuju diljem svijeta.^{75, 76} Od 10. veljače 2010. godine sve igračke koje se nalaze na tržištu SAD-a moraju zadovoljavati sigurnosne zahtjeve previdene normom F 963-07. Na navedeni način Kongres SAD-a dobrovoljne industrijske standarde koje su donijeli proizvođači, odnosno nezavisne agencija za normizaciju, pretvara u obvezne sigurnosne standarde.⁷⁷ Dakle, prethodno navedeni dobrovoljni standardi sigurnosti igračkaka razvijeni od strane Američkog društva za ispitivanje i materijale postali su obvezni standardi sigurnosti igračkaka u SAD-u.

Važeća pravila federalnih upravnih tijela o sustavu sigurnosti proizvoda nalaze se u Kodeksu federalnih pravila (*Code of Federal Regulations – CFR*)⁷⁸ objavljenom u Federalnom registru (*Federal Register*). Poglavlje 16 (II) Kodeksa federalnih pravila (Title 16. *Commercial Practice*, Chapter II. *Consumer Product Safety Commission*) sadrži pravila koja su iznimno bitna i za uređenje i nadzor sigurnosti igračkaka na američkom tržištu. U Federalnom registru od 18. rujna 2010. godine objavljeno je konačno interpretativno pravilo Komisije za sigurnost potrošačkih proizvoda o pojmu proizvoda za djecu, uključujući i dječje igračke.⁷⁹ Riječ je o tumačenju definicija proizvoda za djecu i dječjih igračka sadržanih u odredbama CPSIA 2008.⁸⁰

this Act (except for section 4.2 and Annex 4 or any provision that restates or incorporates an existing mandatory standard or ban promulgated by the Commission or by statute) shall be considered to be consumer product safety standards issued by the Commission under section 9 of the Consumer Product Safety Act (15 U.S.C. 2058).

75 Vidi: <http://www.astm.org/>.

76 Memorandum o razumijevanju između Američkog društva za ispitivanje i materijale (ASTM International) i Hrvatskog zavoda za norme (HZN) potpisan je 1. listopada 2005. godine. Napominjemo da je Vlada Republike Hrvatske na sjednici održanoj 27. listopada 2004. godine donijela Uredbu o osnivanju javne ustanove Hrvatski zavod za norme - engl. Croatian Standards Institute (Narodne novine 154/2004). Vidi: Izvješće o izvršenju godišnjeg programa rada i poslovanja Hrvatskog zavoda za norme za 2005. godinu, Zagreb, 2006., <http://www.hzn.hr/pdf/GI2006.pdf>.

77 F. Leone, B. J. Berger, op. cit., str. 306.

78 <http://www.gpoaccess.gov/cfr/>.

79 Federal Register / Vol. 75, No. 198 / Thursday, October 14, 2010 / Rules and Regulations/ 63067-6308

80 CPSIA 2008 - Sec. 108.: The term “children’s toy” means a consumer product designed or intended by the manufacturer for a child 12 years of age or younger for use by the child when the child plays. Sec. 235.: The term ‘children’s product’ means a consumer product designed or intended primarily for children 12 years of age or younger. In determining whether a consumer product is primarily intended for a child 12 years of age or younger, the following factors shall be considered: “(A) A statement by a manufacturer about the intended use of such product, including a label on such product if such statement is reasonable.”(B) Whether the product is represented in its packaging, display, promotion, or advertising as appropriate for use by children 12 years of age or younger. “(C) Whether the product is commonly recognized by consumers as being intended for use by a child 12 years of age or younger. “(D) The Age Determination Guidelines issued by the Commission staff in September 2002, and any successor to such guidelines.

4. DIREKTIVE EU BR. 48/2009. O SIGURNOSTI IGRAČAKA I BR. 374/1985. O ODGOVORNOSTI ZA NEISPRAVNE PROIZVODE

Temeljni izvori pravnih pravila o sigurnosti igračaka i odgovornost za neispravne igračke u pravu Europske unije su Direktiva br. 378/1988. o sigurnosti igračaka,⁸¹ (izmijenjena i dopunjena 1993. godine),⁸² Direktiva br. 48/2009. o sigurnosti igračaka,⁸³ Direktiva br. 95/2001. o općoj sigurnosti proizvoda⁸⁴ i Direktiva br. 374/1985. o odgovornosti za neispravne proizvode⁸⁵ (izmijenjana i dopunjena 1999. godine).⁸⁶

Imajući u vidu Ugovor o osnivanju Europske zajednice (u daljnjem tekstu: Ugovor),⁸⁷ i posebno njegov članak 95. (čl. 114. Ugovora o funkcioniranju Europske unije),⁸⁸ prijedlog Komisije, mišljenje Gospodarskog i socijalnog odbora (*Economic*

81 Council Directive 88/378/EEC of 3 May 1988 on the approximation of the laws of the Member States concerning the safety of toys, Official Journal L 187, 16.7.1988., str. 1.-13.

82 Council Directive 93/68/EEC of 22 July 1993 amending Directives 87/404/EEC (simple pressure vessels), 88/378/EEC (safety of toys), 89/106/EEC (construction products), 89/336/EEC (electromagnetic compatibility), 89/392/EEC (machinery), 89/686/EEC (personal protective equipment), 90/384/EEC (non-automatic weighing instruments), 90/385/EEC (active implantable medicinal devices), 90/396/EEC (appliances burning gaseous fuels), 91/263/EEC (telecommunications terminal equipment), 92/42/EEC (new hot-water boilers fired with liquid or gaseous fuels) and 73/23/EEC (electrical equipment designed for use within certain voltage limits), Official Journal L 220, 30/08/1993, str. 1.-22.

83 Directive 2009/48/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the safety of toys, Official Journal L 170, 30.6.2009., str. 1.-37. Ova se Direktiva primjenjuje na sve proizvode, bez obzira na upotrijebljene tehnike prodaje, uključujući prodaju na daljinu i elektroničku prodaju, pa i one koji su oblikovani isključivo za profesionalnu uporabu, ali koji su naknadno prešli na potrošačko tržište, izuzev ako poseban komunitarni propis uređuje područje sigurnosti određenog proizvoda, kao što je to slučaj s igračkama. Direktiva 95/2001. o općoj sigurnosti proizvoda ne utječe na prava oštećene osobe u smislu Direktive 374/1985. o odgovornosti za neispravne proizvode.

84 Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety, Official Journal L 11, 15.1.2002., str. 4.-17.

85 Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, Official Journal L 210, 7.8.1985., str. 29.-33.

86 Directive 1999/34/EC of the European Parliament and of the Council of 10 May 1999 amending Council Directive 85/374/EEC on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, Official Journal L 141, 04.06.1999., str. 20. i 21.

87 Vidi: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_en.htm

88 Čl. 2. t. 1. Lisabonskog ugovora kojim se mijenjaju i dopunjuju Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o osnivanju Europske zajednice (engl. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, Official Journal C 306, 17.12.2007.) naziv Ugovora o osnivanju Europske zajednice izmijenjen je u naziv Ugovor o funkcioniranju Europske unije. Lisabonski ugovor je potpisan u Lisabonu (Portugal) 13. prosinca 2007. godine, a stupio je na snagu 1. prosinca 2009. godine. Tekst Lisabonskog ugovora na hrvatskom jeziku: *Lisabonski ugovor Europske unije - Konsolidirani tekst Ugovora o Europskoj uniji (Maastricht, 1992.)* - Konsolidirani tekst Ugovora o funkcioniranju Europske unije (Rim, 1957.): protokoli, prilozi i izjave (glavni redaktor hrvatskoga prijevoda

and Social Committee),⁸⁹ te postupajući u skladu s postupkom navedenim u članku 251. Ugovora (čl. 294. Ugovora o funkcioniranju Europske unije), Europski parlament i Vijeće Europske unije donijeli su Direktivu br. 48/2009. o sigurnosti igračkaka.^{90, 91} Direktiva 48/2009. o sigurnosti igračkaka usko je povezana s Direktivom 374/1985. o odgovornosti za neispravne proizvode i stoga ima izniman značaj za europsko odštetno pravo, posebice na kompenzacijski sustav koji omogućava oštećenim osobama ostvariti pravo na naknadu štete izazvane neispravnošću igračkaka. Kao i druge direktive Novog pristupa (koji je definiran u Rezoluciji Vijeća od 7. svibnja 1985. o novom pristupu tehničkom usklađivanju i normama),⁹² Direktive 48/2009. o sigurnosti igračkaka ne utječe na primjenu Direktive 374/85 o odgovornosti za neispravne proizvode,⁹³ nego se s njom upotpunjuje u cilju osiguranja odgovarajuće razine zaštite potrošača od nesigurnih proizvoda (igračaka).⁹⁴ Proizvođači i uvoznici igračkaka koji stave na tržište igračke koje nisu sukladne komunitarnim harmoniziranim sigurnosnim zahtjevima za igračke odgovaraju za štetu prouzročenu takvim igračkama prema pravilima Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.⁹⁵

S obzirom na to da su različiti zakoni, uredbe i upravne odredbe o sigurnosti

Davorin Rudolf), Adrias, No. 16., Zagreb – Split, 2009.; Vidi: Z. Radivojević, V. Knežević-Predić, *Struktura Evropske unije posle Lisabonskog ugovora*, Pravni život, br. 12., 2010., str. 455.470.

- 89 Opinion of the European Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the safety of toys', COM(2008) 9 final - 2008/0018 (COD), Official Journal C 77, 31. 3. 2009, str. 8. – 14.
- 90 Opširnije o novoj Direktivi EU o sigurnosti igračkaka: M. Bevanda, *Osvrt na Direktivu Europske unije br. 48/2009. o sigurnosti igračkaka*, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 8., Mostar, 2010., str. 211.-230.
- 91 Nova Direktiva o sigurnosti igračkaka potpisana je 18. lipnja 2009. godine u Bruxellesu, objavljena je 30. lipnja 2009. godine u Službenom listu Europske unije, a stupila je na snagu 20. srpnja 2009. godine (dvadesetog dana od dana objavljivanja). Države članice moraju u roku od 18 mjeseci, računajući od dana njezina stupanja na snagu, provesti Direktivu 48/2009. u nacionalno pravo odnosno trebaju donijeti zakone, uredbe i upravne odredbe usklađene s Direktivom 48/2009. do 20. siječnja 2011. godine, čija će primjena početi 20. srpnja 2011. godine kada prestaje primjena stare Direktive o sigurnosti igračkaka iz 1988. godine izuzev članka 2(1) i trećeg dijela aneksa II. Direktive 378/88. koji prestaju važiti 20. srpnja 2013. godine. Prema čl. 2(1) Direktive o sigurnosti igračkaka iz 1988. godine igračke se moraju proizvesti od sigurnog materijala i mogu staviti na tržište samo ako ne ugrožavaju sigurnost i/ili zdravlje korisnika ili drugih osoba, kada su korišteni prema svojoj namjeni i u roku uporabe predviđenom u skladu s uobičajenim navikama djeteta. Ovi sigurnosni uvjeti smatraju se ispunjenima kada igračka odgovara uvjetima traženim u Aneksu II Direktive, tj. uvjeti koji se tiču fizičkih, kemijskih i mehaničkih svojstava, zapaljivosti i električkih svojstava igračke. M. Bevanda, op. cit., str. 218. i 219.
- 92 Council Resolution of 7 May 1985 on a new approach to technical harmonization and standards, Official Journal C 136 , 04/06/1985., str. 1. – 9.
- 93 Čl. 52(1) Direktive 48/2009. o sigurnosti igračkaka.
- 94 Vidi: *Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach*, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg , 2000., str. 17.
- 95 Toč. 45. Preambule Direktive 48/2009. o sigurnosti igračkaka

igračaka koje su bile na snazi u državama članicama bile odgovorne za nastanak zaprjeka u trgovini igračkama i narušavanje konkurencije na zajedničkom tržištu donesena je Direktiva 378/1988. o sigurnosti igračkaka.⁹⁶ Temeljni ciljevi Direktiva 378/1988. o sigurnosti igračkaka jesu uklanjanje prepreka u trgovini između država članica uspostavljanjem usklađenih sigurnosnih zahtjeva za igračke i osiguranje da potrošači, posebice djeca,⁹⁷ budu djelotvorno zaštićeni od rizika povezanih s uporabom igračka.⁹⁸ Temeljni ciljevi nove Direktive o sigurnosti igračkaka jesu osiguranje visoke razine sigurnosti igračkaka u cilju zaštite zdravlja i sigurnosti djece, kao i garancija funkcioniranja zajedničkoga tržišta postavljanjem usklađenih sigurnosnih zahtjeva za igračke.⁹⁹ Navedenom Direktivom utvrđena su pravila koja u pogledu sigurnosti moraju ispunjavati igračke. Prema članku 12. Direktive 48/2009. o sigurnosti igračkaka (odredba čl. 4. Direktive 378/1988. o sigurnosti igračkaka) države članice na svom teritoriju ne smiju zabraniti stavljanje na tržište igračke koje su sukladne sa sigurnosnim zahtjevima predviđenim odredbama Direktive o sigurnosti igračkaka. Zabranjivanje ili ograničavanje stavljanja igračke na tržište, povlačenje igračke ili povrat igračke s tržišta mora biti podrobno obrazloženo.

Proizvođač mora poduzeti sve nužne mjere da igračke koje stavlja na tržište budu projektirane i proizvedene sukladno bitnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima koji se na njih odnose. One moraju biti u skladu s bitnim sigurnosnim zahtjevima tijekom njihovog predvidljivog i uobičajenog perioda uporabe, te ne smiju ugroziti sigurnost ili zdravlje korisnika ili trećih osoba kada se koriste u skladu s namjenom ili na predvidljiv način, vodeći računa o ponašanju djece.¹⁰⁰ Sukladno čl. 17. Direktive 48/2009. o sigurnosti igračkaka prije stavljanja igračke na tržište proizvođač je obavezan izvršiti analizu higijene i zapaljivosti igračke, te kemijskih, fizičkih, mehaničkih, električnih, i radioaktivnih opasnosti koje igračka može predstavljati, kao i procjenu moguće izloženosti tim opasnostima. Proizvođač sastavlja tehničku dokumentaciju s kojom dokazuje sukladnost igračke s bitnim sigurnosnim zahtjevima. Proizvođač mora čuvati tehničku dokumentaciju, kao i izjavu o sukladnosti igračke s bitnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima (*EC declaration of conformity*), kako bi bila na raspolaganju nadležnom tijelu za

96 Vidi: *Study on the Impact of the Revision of the Council Directive 88/378/EEC on the Safety of Toys*, prepared for European Commission – Directorate General for Enterprise and Industry, Final Report, Risk & Policy Analysts Limited, October, 2004.

97 The purpose of the Safety of Toys Directive is to protect children who play with toys, as well as the adults who supervise that play. H. Delaney, R. van de Zande (Editors), *A Guide to the EU Safety of Toys*, National Institute of Standards and Technology, Gaithersburg, 2001., str. 2.

98 Whereas the laws, regulations and administrative provisions in force in the various Member States relating to the safety characteristics of toys differ in scope and content; whereas such disparities are liable to create barriers to trade and unequal conditions of competition within the internal market without necessarily affording consumers in the common market, especially children, effective protection against the hazards arising from the products in question., Iz Preambule Direktive 378/1988. o sigurnosti igračkaka. Vidi slučaj *Geharo*, Case C-9/04, Judgment of the Court (First Chamber), 6 October 2005.

99 Toč. 48. Preambule nove Direktive o sigurnosti igračkaka.

100 Vidi: čl. 10. Direktive 48/2009. o sigurnosti igračkaka.

ocjenjivanje sukladnosti najmanje deset godina nakon stavljanja igračke na tržište.

Sukladnost sa sigurnosnim zahtjevima predviđenim Direktivom 48/2009. o sigurnosti igračkaka ne isključuje proizvođačevu odgovornost za štetu izazvanu neispravnim igračkama prema pravilima Direktive 374/85. o odgovornosti za neispravne proizvode.¹⁰¹ Sigurnosni zahtjevi predviđeni Direktivom 48/2009. trebaju se uzeti u obzir kada se želi utvrditi je li igračka neispravna, ali nedostatak igračke može postojati i onda kada je igračka sukladna zakonom predviđenim normama,¹⁰² jer sukladnost s graničnim vrijednostima u propisima i standardima osigurava pretpostavku sigurnosti igračkaka, ali takva sukladnost može biti nedovoljna.¹⁰³ Prema odredbi čl. 6. Direktive 374/85. o odgovornosti za neispravne proizvode, proizvod je neispravan kada ne daje sigurnost koju je osoba ovlaštena očekivati, uzimajući u obzir sve okolnosti, uključujući: prezentaciju proizvoda, uporabu koja se razumno mogla očekivati i vrijeme kada je proizvod stavljen u promet. Razumna očekivanja potrošača nisu nepromjenljiva. S porastom stupnja znanja o eventualnim rizicima određenog proizvoda za zdravlje i sigurnost potrošača i prevenciji rizika, rastu i razumna očekivanja potrošača kod sigurnosti proizvoda (posebice u nedostatku propisanih standarda sigurnosti).¹⁰⁴

Francuska je prva članica EU koja je u propisanom roku provela Direktivu 48/2009. u nacionalno pravo premijerovim Dekretom br. 166/2010. od 22. veljače 2010. o sigurnosti igračkaka¹⁰⁵ i aktom Ministra gospodarstva, industrije i zapošljavanja (*La ministre de l'économie, de l'industrie et de l'emploi*) kojim se utvrđuju detaljna pravila za provedbu Dekreta br. 166/2010. od 22. veljače 2010. o sigurnosti igračkaka.¹⁰⁶ Navedena pravila stupaju na snagu 20. srpnja 2011. godine, kada prestaje primjena Dekreta br. 89/662 od 12. rujna 1989. godine o sprječavanju rizika od upotrebe igračkaka,¹⁰⁷ izuzev odredaba koje se odnose na kemijska svojstva igračkaka sadržanih u točki 3., drugog dijela Aneksa II Dekreta koje prestaju važiti 20. srpnja 2013. godine.¹⁰⁸

Osim Francuske, Direktivu 48/2009. o sigurnosti igračkaka provele su u

101 European Commission - Expert Group on Toy Safety, Guidance document on the application of Directive 2009/48/EC on the safety of toys, 16. 4. 2010., str. 68.

102 M. Bevanda, op. cit., str. 223.

103 Vidi: Commission Decision of 16 December 2009 laying down guidelines for the management of the Community Rapid Information System 'RAPEX' established under Article 12 and of the notification procedure established under Article 11 of Directive 2001/95/EC (the General Product Safety Directive), Official Journal L 22, 26. 1. 2010., str. 39.

104 *Abouzaid v Mothercare (UK) Ltd* (2000) England and Wales Court of Appeal (Civil Division) Decisions 348, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2000/348.html>.

105 Décret no 2010-166 du 22 février 2010 relatif à la sécurité des jouets, Journal Officiel de la République Française (JORF) No. 0046, 24/02/2010.

106 Arrêté du 24 février 2010 fixant les modalités d'application du décret no 2010-166 du 22 février 2010 relatif à la sécurité des jouets, Journal Officiel de la République Française (JORF) No. 0055, 06/03/2010.

107 Décret n°89-662 du 12 septembre 1989 relatif à la prévention des risques résultant de l'usage des jouets, Journal Officiel de la République Française (JORF) du 15 septembre 1989 page 11673. Navedeno prema: M. Bevanda, op. cit., str. 220.

108 Ibidem.

nacionalno pravo u za to propisanom roku Estonija, Bugarska i Luksemburg.¹⁰⁹ Sredinom prosinca 2010. godine u Bugarskoj je donesen Pravilnik o temeljnim zahtjevima i ocjeni sukladnosti igračkaka,¹¹⁰ dok je u Luksemburgu donesen Zakon o sigurnosti igračkaka.¹¹¹ Zakonom o sukladnosti proizvoda od 20. svibnja 2010. godine¹¹² i Uredbom br. 57. od 3. rujna 2010. o sigurnosti igračkaka i postupcima ocjenjivanja sukladnosti¹¹³ izvršena je provedba Direktive 48/2009. o sigurnosti igračkaka u estonsko pravo.

5. IZVORI PRAVA SIGURNOSTI IGRAČKA I ODGOVORNOSTI ZA NEISPRAVNE IGRAČKE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Najveći broj opasnih proizvoda otkrivenih na tržištu Republike Hrvatsku, kao i na tržištu EU, dječje su igračke i drugi proizvodi namijenjeni djeci. Iako se na hrvatskom tržištu nalazi relativno veliki broj opasnih ili neispravnih igračkaka, u objavljenj i nama dostupnoj sudskoj praksi Republike Hrvatske nema presude u slučajevima šteta prouzročenih neispravnim igračkama. S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji baza podataka o nezgodama izazvanim neispravnim proizvodima (uključujući i igračke),¹¹⁴ stvarno stanje broja nezgoda izazvanih neispravnim igračkama nemoguće je utvrditi sa sigurnošću.¹¹⁵ Oskudica znanstvenih, ili uopće bilo kakvih članaka, o pravnom problemu sigurnosti igračkaka i odgovornosti za neispravne igračke pokazuje da je navedena problematika u hrvatskoj pravnoj znanosti tretirana kao periferno pitanje. Takvo tretiranje navedenoga specifičnoga područja ili, bolje rečeno, taj veliki propust, mogao bi navesti na pogrješan zaključak da se radi o nebitnoj i neaktualnoj problematici. Upravo protivno, riječ je o izrazito dinamičnoj, složenoj (unatoč mogućoj prividnoj jednostavnosti) i uvijek aktualnoj problematici. S obzirom na prethodno navedene, kao i brojne druge razloge,

109 Nakon predaje rada Uredništvu Zbornika provedena je Direktiva 48/2009. sigurnosti igračkaka u nacionalno pravo i nekih drugih država članica: Belgija (Koninklijk besluit betreffende de veiligheid van speelgoed, Belgisch Staatsblad, N. 45., 10. 02. 2011.), Danska (Bekendtgørelse om sikkerhedskrav til legetøjsprodukter, Lovtidende A, Nr. 13., 10. 01. 2011.), Irska (S.I. No. 14 of 2011 - European Communities (Safety of Toys) Regulations 2011). Posebno je pitanje je li navedena prilagodba nacionalnih prava s obvezama propisanim Direktivom 48/2009. o sigurnosti igračkaka ispravno provedena ili je riječ nepotpunoj, pogrješnoj ili neučinkovitoj provedbi.

110 Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на играчките, Държавен вестник, Брой 99, 17. 12. 2010.

111 Loi du 15 décembre 2010 relative à la sécurité des jouets, Mémorial A, N. 223, 17. 12. 2010.

112 Toote nõuetele vastavuse seadus, Elektrooniline Riigi Teataja, RTI, 14. 06. 2010, 31, 157

113 Mänguasja ohutusnõuded ja nõuetele vastavuse tõendamise kord, Majandus-ja kommunikatsiooniministri 3. septembri 2010. a määrus nr 57, Elektrooniline Riigi Teataja, RTI, 07. 09. 2010, 63, 464.

114 Vidi bazu podataka o ozljedama u Europskoj uniji (IDB) <https://webgate.ec.europa.eu/idbpa/>.

115 Samo postojanje baze podataka automatski ne znači da su svi slučajevi šteta prouzročenih neispravnim igračkama u njoj evidentirani.

teorijsko i praktično opravdanje znanstvenog istraživanja navedene problematike je višestruko.¹¹⁶

Značajniji izvori prava neposredno ili posredno vezani uz sustav sigurnosti igračaka i odgovornost za neispravne igračke u Republici Hrvatskoj su Zakon o obveznim odnosima,¹¹⁷ Zakon o općoj sigurnosti proizvoda,¹¹⁸ Zakon o normizaciji,¹¹⁹ Zakon o tehničkim zahtjevima i ocjenjivanju sukladnosti,¹²⁰ Zakon o predmetima opće uporabe,¹²¹ Zakon o zaštiti potrošača,¹²² Uredba o sustavu brze razmjene službenih obavijesti o proizvodima koji predstavljaju rizik za zdravlje i sigurnost potrošača,¹²³ Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti i sigurnosti igračaka,¹²⁴ Pravilnik o obavješćivanju o proizvodu koji je opasan za potrošače,¹²⁵ itd.¹²⁶ Međutim, navedeno „bogatstvo“ pravnih pravila o sigurnosti igračaka i odgovornosti za neispravne igračke ne znači gotovo ništa ako ne postoji djelotvorna i dosljedna provedba istih. Ako postoji kriza pravne države, pravnog sustava, nedostatak u kvaliteti i kvantiteti prava, dolazi do neprimjene ili neobjektivne primjene prava.¹²⁷ Ovdje ćemo prikazati samo neke odredbe gore navedenih pravnih propisa.

Zakon o obveznim odnosima RH regulira odgovornost za neispravan proizvod odredbama čl. 1073. - 1080., u Glavi IX.: Izvanugovorni obvezni odnosi; Odjeljku 1.: Prouzročenje štete; Odsjeku 5. Odgovornost za neispravan proizvod.¹²⁸ Prema odredbi čl. 1074. (1) navedenoga Zakona proizvod je bilo koja pokretna stvar, kao i samostalni dio ugrađen u neku pokretnu ili nepokretnu stvar. Igračke su proizvodi koji su obuhvaćeni navedenim pojmom proizvoda, te se pravila o odgovornosti za neispravne proizvode iz Zakona o obveznim odnosima primjenjuju i na tu vrstu

116 Zadani okvir rada ne dopušta nam da se upustimo u opsežniju analizu navedene problematike u pravnom poretku RH.

117 Narodne novine RH, br. 35/05., 41/08.

118 Narodne novine RH, br. 30/09.

119 Narodne novine RH, br. 163/03.

120 Narodne novine RH, br. 20/10.

121 Narodne novine RH, br. 85/06., 75/09., 43/10.

122 Narodne novine RH, br. 79/07., 125/07. i 79/09.

123 Narodne novine RH, br. 39/09.

124 Narodne novine RH, br. 115/08. Danom stupanja na snagu ovoga Pravilnika prestao je važiti Pravilnik o uvjetima u pogledu zdravstvene ispravnosti predmeta opće uporabe koji se mogu stavljati u promet (Narodne novine RH, br. 42/04. i 54/05).

125 Narodne novine RH, br. 55/10., 90/10.

126 Jedan od ciljeva donošenja navedenih propisa je usklađivanje hrvatskog zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije iz područja prava sigurnosti proizvoda i odgovornosti za neispravne proizvode.

127 Tako: S. Perović, *Izvanpravni činioci i pravni poredak univerzalne vrednosti i kulturni identitet*, u: Forum za građansko pravo za jugoistočnu Evropu, Izbor radova i analiza Prve regionale konferencije, Cavtat, 2010., Beograd, 2010., str. 145.

128 Vidi: Z. Česić, V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obveznom odnosima*, Zagreb, 2005., str. 1663. – 1671.; P. Klarić, M. Vedriš, *Građansko pravo*, Zagreb, 2006., str. 618.-621.; M. Baretić, *Odgovornost za neispravan proizvod*, u: *Novi Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 220.-278.; M. Bevanda, *Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28, Br. 1., 2007., str. 587.-632.

proizvoda. Prema odredbi čl. 1075. (1) proizvod nije ispravan ako, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, a poglavito način na koji je proizvod predstavljen, svrhe u koje, prema razumnom očekivanju, proizvod može biti uporabljen te vrijeme kad je proizvod stavljen u promet, ne pruža sigurnost koja se opravdano očekuje od takva proizvoda. Sukladno odredbama čl. 1078. odgovorna osoba se može osloboditi odgovornosti ako dokaže da: nije stavila proizvod u promet; iz okolnosti slučaja proizlazi da neispravnost, a ni njezin uzrok, nisu postojali u vrijeme stavljanja proizvoda u promet; proizvod nije proizveden za prodaju, davanje u zakup ili bilo koju drugu poslovnu svrhu, kao niti da je proizveden ili stavljen u promet u okviru njegova poslovanja; je neispravnost posljedica pridržavanja prisilnih propisa koji su bili na snazi u trenutku kad je stavio proizvod u promet; stanje znanosti ili tehničkog znanja u vrijeme stavljanja proizvoda u promet nije omogućavalo otkrivanje neispravnosti; je šteta prouzročena isključivo radnjom oštećenika ili osobe za koju on odgovara, odnosno radnjom treće osobe koju proizvođač nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti.

Zakonom o normizaciji uređuju se načela i ciljevi hrvatske normizacije, kao i osnivanje, ustrojstvo i djelatnost nacionalnoga normirnog tijela, te pripremanje i izdavanje hrvatskih normi i njihova uporaba.¹²⁹ Jedan od ciljeva normizacije je povećanje razine sigurnosti proizvoda.¹³⁰

Zakonom o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju sukladnosti uređuje se način propisivanja tehničkih zahtjeva za proizvode i postupaka ocjenjivanja sukladnosti s propisanim zahtjevima, te donošenje propisa kojima se za pojedine proizvode, odnosno skupine proizvoda detaljnije uređuju tehnički zahtjevi koje moraju zadovoljiti proizvodi koji se stavljaju na tržište i/ili na raspolaganje; prava i obveze gospodarskih subjekata koji stavljaju proizvode na tržište i/ili na raspolaganje; postupke ocjene sukladnosti, prava i obveze tijela koja provode postupke ocjenjivanja sukladnosti proizvoda s tehničkim zahtjevima; dokumente o sukladnosti; način označivanja proizvoda; nadzor nad tržištem; te valjanost isprava o sukladnosti izdanih u inozemstvu.¹³¹ Danom stupanja na snagu Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju sukladnosti iz 2010. godine prestao je važiti Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjeni sukladnosti iz 2003. godine.¹³² Navedeni Zakon ne primjenjuje se na propisivanje tehničkih zahtjeva i provedbu postupaka ocjenjivanja sukladnosti za proizvode koji su uređeni posebnim zakonima.

Zakon o općoj sigurnosti proizvoda RH donesen je 20. veljače 2009. godine, a stupio je na snagu 17. ožujka 2009. godine. Danom stupanja na snagu ovoga Zakona prestao je važiti Zakon o općoj sigurnosti proizvoda iz 2003. godine.¹³³ U

129 Čl. 1.(1) Zakona o normizaciji.

130 Vidi čl. 4. Zakona o normizaciji.

131 Vidi: čl. 1., st. 1. i 3. Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju sukladnosti.

132 Narodne novine RH, br. 158/03. i 79/07.

133 Narodne novine RH, br. 158/03. i 107/07. Ovim je Zakonom stvoren pravni temelj za prenošenje

cilju osiguranja stavljanja na tržište samo sigurnih proizvoda, ovim se Zakonom propisuju opći sigurnosni zahtjevi za proizvode, obveze proizvođača i distributera, informiranje javnosti, poticanje dragovoljnih mjera te nadzor nad ispunjavanjem propisanih zahtjeva.¹³⁴ Prema odredbi čl. 2.(3) ako poseban propis uređuje područje sigurnosti određenog proizvoda, ovaj se Zakon primjenjuje samo na aspekte i rizike, odnosno vrste rizika za taj proizvod, koji nisu uređeni tim posebnim propisom.

Pravilnik o obavješćivanju o proizvodu koji je opasan za potrošače u svome čl. 1. određuje obvezu obavješćivanja, te oblik i sadržaj obavijesti koju moraju dostaviti proizvođači i distributeri ako na temelju informacija kojima raspolažu, utvrde da je proizvod koji su stavili na tržište, opasan za potrošače, te da nije sukladan s općim sigurnosnim zahtjevima. Sukladno čl. 2. odredbe ovoga Pravilnika primjenjuju se i na proizvode čija je sigurnost uređena posebnim propisom, osim ukoliko poseban propis ne uređuje obvezu obavješćivanja o opasnostima koje ti proizvodi mogu predstavljati na potrošače. Navedeni Pravilnik stupio je na snagu 13. svibnja 2010. godine, osim odredbi članka 3. stavka 1. podstavka 4. i 5. koje stupaju na snagu na dan prijema Republike Hrvatske u Europsku uniju.¹³⁵

Na temelju članka 7. stavka 3. Zakona o predmetima opće uporabe iz srpnja 2006. godine ministar zdravstva i socijalne skrbi, uz prethodno pribavljeno mišljenje ministra gospodarstva, rada i poduzetništva, donio je 30. rujna 2008. godine Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti i sigurnosti igračkaka kojim se propisuje zdravstvena ispravnost i sigurnost igračkaka. Danom stupanja na snagu ovoga Pravilnika (15. listopada 2008.) prestao je važiti Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti predmeta široke potrošnje i zdravstvenoj ispravnosti i sigurnosti igračkaka¹³⁶ u dijelu koji se odnosi na zdravstvenu ispravnost i sigurnost igračkaka. Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti i sigurnosti igračkaka donesen je i u cilju usklađivanja hrvatskog prava s pravom EU u materiji na koju se odnosi. Dječje igračke^{137, 138} koje se stavljaju na

direktiva novoga pristupa u hrvatsko zakonodavstvo. Izvješće o izvršenju godišnjeg programa rada i poslovanja Hrvatskog zavoda za norme u 2007. godini, Zagreb, 2008., str. 15., <http://www.hzn.hr/pdf/GI2007a.pdf>.

134 Čl. 1. Zakona o općoj sigurnosti proizvoda.

135 Navedene odredbe glase: Proizvođačem se smatra: - proizvođač proizvoda čije je sjedište u državi članici Europske unije i svaka druga pravna ili fizička osoba koja se predstavlja kao proizvođač stavljanjem na proizvod svojega imena, svojega zaštitnog znaka ili kojega drugoga razlikovnog znaka, ili onaj koji prerađuje proizvod; – ovlašteni zastupnik ili predstavnik proizvođača kad proizvođač nema sjedište u nekoj državi članici Europske unije ili uvoznik proizvoda kad proizvođač nema predstavnika ili ovlaštenog zastupnika kojemu je sjedište u nekoj državi članici Europske unije.

136 Narodne novine RH, br. 47/08.

137 Dječjim igračkama smatraju se svi proizvodi ili oblikovani materijali namijenjeni za igru djece do 14 godina starosti i različite potrepštine za djecu, koje mogu doći u dodir s usnom šupljinom i kožom, kao što su pisala (grafit kod olovaka i tinta za pera), materijali za modeliranje i gelovi, različita bojila, lakovi, premazi, eksperimentalna oprema za kemiju i druge kemijske igračke (čl. 4. Pravilnika).

138 Dječjom igračkom ne smatraju se: dekorativni proizvodi namijenjeni za proslave; proizvodi namijenjeni hobijima za odrasle s time da je na ambalaži navedeno vidljivo i čitljivo da je namijenjeno sakupljačima od 14 godina i na dalje; sportska oprema uključujući daske za

tržište ne smiju ugrožavati zdravlje i sigurnost djece, te moraju u okviru deklaracije i to na samoj igrački, ambalaži ili privjesnici imati trajno vidljivo označeno upozorenje o mogućim opasnostima, što se posebice odnosi na igračke namijenjene djeci do tri godine starosti i to riječima i/ili slikom, tj. prikazano međunarodno važećim znakom za koju dobnu skupinu igračka nije namijenjena.¹³⁹ Dječje igračke mogu se izrađivati samo od materijala koji je potpuno čist i koji ne sadrži sastojke štetne po zdravlje. Zabranjeno je izrađivati dječje igračke od oštećenoga materijala, rabljenoga materijala, čiji je stupanj onečišćenja opasnim tvarima veći od stupnja utvrđenog u nerabljenom materijalu, odnosno od materijala koji u mehaničkim i fizikalnim svojstvima ne odgovara priznatim propisima i normama.

6. ODNOS I FUNKCIJE PRAVNIH PRAVILA O SIGURNOSTI IGRAČAKA I ODGOVORNOSTI ZA NEISPRAVNE IGRAČKE

U američkim i europskim stručnim i akademskim krugovima vodi se živa rasprava o brojnim pitanjima pravnog uređenja sigurnosti proizvoda i odgovornosti za neispravne proizvode, posebice o odnosu (privatnopravnog i javnopravnog) uređenja sigurnosti proizvoda i pravnih pravila odgovornosti za neispravne proizvode.¹⁴⁰ Dok jedna skupina autora osporava bitnu povezanost navedenih područja, drugi ističu nesumnjivu i neraskidivu vezu između uređenja sigurnosnih proizvoda i odgovornosti za neispravne proizvode.¹⁴¹ Strogo pravno gledano radi

rolanje i sl.; bicikli, skuteri i sl. što služi kao transportno sredstvo, a označeno za sport ili koji su namijenjeni za putovanje na javnim cestama i putevima; proizvodi na električni pogon namijenjeni prijevozu na javnim cestama i putevima; proizvodi namijenjeni sigurnosti djece u dubljoj vodi i pri učenju plivanja; puzzle s više od 500 komada; zračna puška i pištolji osim vodenih pištolja te luka i strijelica dužim od 120 cm; proizvodi namijenjeni vatrometu uključujući kapsule koje nisu posebno označene da su igračke; proizvodi i igre koje koriste oštre predmete (projektili, rakete, zrna) uključujući i one koji su izrađeni od metala; proizvodi koji služi za edukaciju kao električne peći, glačala ili drugi funkcionalni proizvodi koji rade na naponu do 24 W, a namijenjeni su isključivo za edukaciju i uz nadzor odraslih; proizvodi namijenjeni za edukaciju u školama i u druge pedagoške svrhe pod nadzorom odraslih instruktora, kao oprema za znanstvene svrhe; elektronička oprema kao što su osobna računala i upravljačke ploče za kompjuterske igre, uključujući i vanjske jedinice (tastature, »joy sticks« i sl.); interaktivni software namijenjen hobbiju i zabavi kao što su kompjuterske igre i mediji na kojem su spremljene kao CD; dude varalice; svjetiljke koje privlače dječju pozornost, te električni transformatori za igračke (čl. 22. Pravilnika).

139 Čl. 5. i 6. Pravilnika.

140 Opširnije o konceptima uređenja sigurnosti proizvoda: G. G. Howells, *The Relationship Between Product Liability and Product Safety – Understanding a Necessary Element in European Product Liability Through Comparison with the U.S. Position*, Washburn Law Journal, Vol. 39., No. 3., 2000., str. 306. – 346.; M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2005., str. 170. – 173.

141 Vidi: A. M. Polinsky, S. Shavell, *The Uneasy Case for Product Liability*, Harvard Law Review, Vol. 123., No. 6., 2010., str. 1438. – 1492.; J. C. P. Goldberg, B. C. Zipursky, *The Easy Case for Product Liability Law: A Response to Professors Polinsky and Shavell*, Harvard Law Review,

se o dva odvojena sustava pravila koja se razlikuju po svojoj prirodi, ali gledano u širem društvenom kontekstu riječ je međusobno upotpunjujućim pravilima.¹⁴² Sa snažnijim razvojem pravnog uređenja sigurnosti igračkaka ubuduće se može očekivati i njegov snažniji utjecaj na slučajeve odgovornosti za neispravne igračke.¹⁴³

Značajna pozornost posvećuje se i pitanju pravnih posljedica nesukladnosti proizvoda s dobrovoljnim ili obveznim standardima sigurnosti. Postavlja se pitanje kakav učinak na određivanje neispravnosti proizvoda i odgovornost proizvođača ima nesukladnost proizvoda s dobrovoljnim ili obveznim standardima sigurnosti.

Sve mjere usmjerene na sprječavanje opasnosti, odnosno izbjegavanje rizika, koje predstavljaju igračke, ne mogu u cijelosti spriječiti stavljanje u promet i prisutnost opasnih igračkaka na tržištu, te nastanak šteta izazvanih opasnim i neispravnim igračkama.¹⁴⁴ Pridržavanje svih propisanih sigurnosnih standarda za igračke, automatski ne znači da je konkretna igračka ispravna u kontekstu pravila o odgovornosti za neispravne igračke. Kao što je ranije rečeno, udovoljavanje граниčnim vrijednostima u zakonskim propisima o sigurnosti igračkaka ili u normama pruža pretpostavku sigurnosti igračkaka, ali moguće je da takvo udovoljavanje neće biti dostatno.¹⁴⁵ Dakle, sukladnost određene igračke s temeljnim sigurnosnim zahtjevima predstavlja tek oborivu predmnjevu da je ta igračka sigurna.¹⁴⁶ Prema odredbi čl. 3(2) Direktive o općoj sigurnosti pretpostavlja se da je proizvod siguran s obzirom na rizike i kategorije rizika obuhvaćene odgovarajućim nacionalnim normama kad je sukladan dobrovoljnim nacionalnim normama kojima su prihvaćene europske norme, čiji je popis Komisija objavila u »Službenom listu Europske zajednice«. Prema odredbi čl. 5. st. 3. hrvatskoga Zakona o općoj sigurnosti proizvoda ako nema odgovarajućih tehničkih propisa, pretpostavlja se da je proizvod siguran s obzirom na rizike i kategorije rizika obuhvaćene odgovarajućim hrvatskim normama kad je sukladan hrvatskim normama kojima su prihvaćene europske norme, čiji je popis objavljen u »Narodnim novinama«. Odredbom čl. 5. st. 4. određeno je da se sukladnost proizvoda s općim sigurnosnim zahtjevima ocjenjuje na temelju sljedećih

Vol. 123., No. 8., 2010., str. 1919. – 1948.; A. M. Polinsky, S. Shavell, *A Skeptical Attitude About Product Liability Is Justified: A Reply to Professors Goldberg and Zipursky*, Harvard Law Review, Vol. 123., No. 8., 2010., str. 1949. – 1968.

142 K. de Ruyter, A. Brack, op. cit., 160. i 161.

143 Vidi: C. Hodges, *Approaches to product liability in the EU and Member States*, u: *Products Liability in Comparative Perspective* (Edited by D. Fairgrieve), Cambridge, 2005., str. 195.

144 Tragična smrt petogodišnjeg djeteta s Korčule koje je stradalo tijekom igre na trampolinu s toboganom u dječjoj igraonici Čarobni grad u Splitu aktualizirala je u hrvatskoj javnosti pitanje sigurnosti dječjih igračkaka i drugih proizvoda za djecu, igrališta i igraonica za djecu.

145 Vidi: *Vodič za procjenu i vrednovanje rizika*, Državni inspektorat Republike Hrvatske, srpanj 2010., str. 10., <http://www.inspektorat.hr/Upload/Documents/Novosti/vodic%207-7-10.pdf>

146 Vidi: M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod u zdravstvu*, u: *Građanskopravna odgovornost u medicini* (urednik: J. Barbić, HAZU, Zagreb, 2008., str. 76.; S. Lierman, *European Product Safety, Liability and Single-Use Devices in a Medical Context*, European Journal of Health Law, No. 8, 2001., str. 212.; M. Hibbert, S. Lenze, *Feature - European Commission's third report on the Product Liability Directive*, Lovells, str. 7., <http://ca.linexlegal.com/CONTENT/685/40271.pdf>.

elemenata, kada oni postoje: 1. hrvatske norme kojima su prihvaćene odgovarajuće europske norme; 2. ostale hrvatske norme; 3. preporuke Europske komisije koje daju upute za ocjenu sigurnosti proizvoda; 4. pravila dobre prakse u području sigurnosti proizvoda koja su na snazi u dotičnom sektoru; 5. trenutna razina znanosti i tehnike; i 6. razina sigurnosti koju potrošači objektivno očekuju.

Za razliku od američkog *Restatementa (Second) of Torts*, koji odgovornosti za neispravne proizvode posvećuje samo jedan paragraf (402A),¹⁴⁷ koji ne uređuje pitanje sukladnosti proizvoda sa sigurnosnim standardima i s time povezanim pitanjem neispravnosti takvog proizvoda, *Restatement (Third) of Torts: Products Liability*¹⁴⁸ predstavlja poseban *Restatement* isključivo posvećen problematici odgovornosti za neispravne proizvode koji posebno uređuje pitanje sukladnosti i nesukladnosti proizvoda s propisanim standardima sigurnosti.¹⁴⁹ Naime, četvrti paragraf prvoga potpoglavlja *Restatementa (Third) of Torts: Products Liability* (§ 4. *Noncompliance and Compliance with Product Safety Status or Regulations*) uređuje učinke proizvođačeva nepridržavanja javnopravnih standarda sigurnosti proizvoda. Navedena pravila iznimno su složena zbog različitog tumačenja i primjene par. 4. *Restatementa (Third) of Torts: Products Liability*. Neusklađenost sudske prakse, kao i pravne znanosti, u tumačenju i primjeni navedenoga paragrafa, dovodi do povećane pravne nesigurnosti.¹⁵⁰ Stoga i ne čudi činjenica da tzv. *regulatory compliance* obrane nikada nisu široko prihvatili američki sudovi i komentatori.¹⁵¹ Prema par. 4(a) nesukladnost proizvoda s propisanim sigurnosnim standardima čini proizvod neispravnim.¹⁵² Prema par. 4(b) sukladnost proizvoda s propisanim standardima sigurnosti uzima se u obzir prilikom utvrđivanja neispravnosti proizvoda, ali ista

147 Par. 402A *Restatementa (Second) of Torts* (1964) pod naslovom *Posebna odgovornost prodavatelja proizvoda za fizičku štetu korisnika ili potrošača* glasi: (1) *One who sells any product in a defective condition unreasonably dangerous to the user or consumer or to his property is subject to liability for physical harm thereby caused to the ultimate user or consumer, or to his property, if (a) the seller is engaged in the business of selling such a product, and (b) it is expected to and does reach the user or consumer without substantial change in the condition in which it is sold.* (2) *The rule stated in Subsection (1) applies although (a) the seller has exercised all possible care in the preparation and sale of his product, and (b) the user or consumer has not bought the product from or entered into any contractual relation with the seller.*

148 *Restatement of the Law Third, Torts: Product Liability*, (20. 05. 1997.), American Law Institute – ALI (Američki pravni institut), St. Paul, Minn., 1998.

149 O pojmu i vrstama neispravnosti proizvoda u *Restamentu (Second) of Torts* i *Restatement-u (Third) of Torts: Products Liability* vidi: A. Meade, *A Reasonable Alternative to the Reasonable Alternative Design Requirement in Products Liability Law: A Look at Pennsylvania*, *Hastings Law Journal*, Vol. 62, Issue 1., 2010., str. 155. – 183.

150 Vidi: D. A. Fischer, M. D. Green, W. Powers Jr., J. Sanders, *Products Liability: Cases and Materials*, Fourth Edition, 2006., str. 507. – 532.

151 L. R. Rabin, *Reassessing Regulatory Compliance*, *The Georgetown Law Journal*, Vol. 88., No. 7., 2000., str. 2084.

152 *A product's noncompliance with an applicable product safety statute or administrative regulation renders the product defective with respect to the risk sought to be reduced by the statute or regulation.*

ne sprječava dokazivanje da je proizvod neispravan.¹⁵³ Prema tomu, iako postoji sukladnost proizvoda s važećom normom (zadovoljen je minimalni standard sigurnosti proizvoda), sud je slobodan utvrditi neispravnost uslijed propusta u obavještanju ili konstrukcijsku neispravnost proizvoda, jer propisani sigurnosni standardi općenito predstavljaju tek minimalne standarde.¹⁵⁴ Kako ističu neki komentatori, ako propisani sigurnosni standardi predstavljaju tek minimalne standarde, onda ne postoji opravdan razlog da se sukladnost tretira kao „sigurna luka“ za tužitelja u slučajevima odgovornosti za neispravne proizvode.¹⁵⁵ Dokaz sukladnosti proizvoda s propisanim sigurnosnim standardima nije nebitan, ali on u slučajevima odgovornosti za neispravne proizvode predstavlja samo dio dokazne slagalice, a ne neprobojni štiti od odgovornosti.¹⁵⁶ U komentaru e. par. 4. stoji da par. 4(b) odražava tradicionalno stajalište da su, općenito gledano, sigurnosni standardi za proizvode većinom samo minimalni standardi.¹⁵⁷ Navedeno neki komentatori objašnjavaju mogućom „zarobljenošću“ zakonodavca i regulatornih agencija od strane određenog sektora industrije.¹⁵⁸ Međutim, zahtjevi sigurnosti igračkaka koje je kreirala američka Komisija za sigurnost potrošačkih proizvoda nisu minimalni standardi. Za njih možemo reći da predstavljaju znatno rigoroznije zahtjeve od minimalnih standarda sigurnosti, odnosno optimalne standarde sigurnosti igračkaka. S obzirom na posebna svojstva osoba kojima su igračke namijenjene posve je razumljivo zašto su navedeni sigurnosni standardi posebno rigorozni. Stoga bismo mogli reći da je, kako to ističu neki autori za druge vrste proizvoda (npr. lijekove i medicinske uređaje),¹⁵⁹ sukladnost igračkaka sa sigurnosnim standardima koje je usvojila američka Komisija za sigurnost potrošačkih proizvoda nešto na što su (ili na što bi trebali biti) ponosni proizvođači igračkaka. Neki komentatori ističu da sukladnost proizvoda s optimalnim sigurnosnim standardima federalnih regulatornih agencija daje čvršći slučaj za *regulatory compliance* obranu.¹⁶⁰

153 *A product's compliance with an applicable product safety statute or administrative regulation is properly considered in determining whether the product is defective with respect to the risk sought to be reduced by the statute or regulation, but such compliance does not preclude as a matter of law a finding of product defect.*

154 D. G. Owen, *Proof of Product Defect*, Kentucky Law Journal, Vol. 93., No. 1., 2004.-2005., str. 18.

155 Tako: L. R. Rabin, op. cit., str. 2051.

156 D. G. Owen, *Special Defenses in Product Liability*, Missouri Law Review, Vol. 70., No. 1., 2005., str. 15.; V. E. Schwartz, *The Restatements (Third) of Torts: Products Liability: A Guide to Its Highlights*, Tort & Insurance Law Journal, Vol. 34., No. 1., str. 92.

157 *Subsection (b) reflects the traditional view that the standards set by the most product safety statutes or regulations generally are only minimum standards. Thus, most product safety statutes or regulations establish a floor of safety below which product sellers fall only at their peril, but they leave open question of whether a higher standard of product safety should be applied. This is general rule, applicable in most cases.*

158 D. B. Dobbs, *The Law of Torts*, St. Paul, Minn., 2000., str. 1034.

159 J. A. Henderson Jr., *Restatement Third, Torts: Products Liability: What Hath the ALI Wrought?*, Defense Counsel Journal, Vol. 64., 1997., str. 515.

160 L. Noah, *Rewarding Regulatory Compliance: the Pursuit of Symmetry in Product Liability*, The Georgetown Law Journal, Vol. 88., No. 7., 2000., str. 2165.

Kao i američki sudovi,¹⁶¹ nacionalni sudovi država članica EU-a imaju različita shvaćanja problema povrjede sigurnosnih standarda. Dok su s jedne strane oni sudovi koji smatraju da je povrjeda (obveznih ili dobrovoljnih) standarda sigurnosti proizvoda uvjerljiv dokaz o neispravnosti proizvoda, s druge strane nalaze se sudovi koji sukladnost ili nesukladnost proizvoda sa sigurnosnim standardima ne uzimaju kao odlučujući dokaz u slučajevima odgovornosti za neispravne proizvode.^{162, 163}

Prema odredbi čl. 7(d) Direktive 85/374 proizvođač se može osloboditi odgovornosti ako dokaže da je neispravnost proizvoda posljedica pridržavanja prisilnih propisa donesenih od strane tijela javne vlasti. S obzirom na „težinu“ pretpostavki koje moraju biti ispunjene, tj. mora se raditi o prisilnim propisima javne vlasti, te da je neispravnost proizvoda posljedica pridržavanja tih prisilnih propisa, jasno je da će proizvođač vrlo rijetko biti u mogućnosti osloboditi se od odgovornosti pozivajući se na navedeni egzoneracijski razlog.¹⁶⁴ U Trećem izvješću o primjeni Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode¹⁶⁵ čini se kako se Komisija pod utjecajem farmaceutske industrije zalaže za *regulatory compliance* obranu.¹⁶⁶ Međutim, neki autori ističu kako za takvu inovaciju Komisija nije pružila nikakve uvjerljive razloge, te da prije nego se poduzmu bilo kakve aktivnosti po ovome pitanju uvijek treba računati na ulogu sigurnosnih standarda u paralelnim područjima komunitarnog prava, posebice u pravu sigurnosti proizvoda.¹⁶⁷ Izazov za

161 Vidi: J. S. Hardy, B. A. Kahn, *Utilizing Statutory Defenses for Potential Product Liability Claims*, Defense Counsel Journal, April 2009., str. 167. i 168.

162 Vidi: D. Fairgrieve, G. Howells, *Rethinking Product Liability: A Missing Element in the European Commission's Third Review of the European Product Liability Directive*, The Modern Law Review, Vol. 70., Issue 6., 2007., str. 973. i 974.; M. Hibbert, S. Lenze, op. cit., str. 6. i 7.

163 Vidi slučaj *Tesco Stores Ltd & Another v Connor Frederick Pollard (a minor)*, (2006) England and Wales Court of Appeal (Civil Division) 393, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2006/393.html> Product risk and liability news, Freshfields Bruckhaus Deringer, October/November 2006., str. 2. i 3., <http://www.freshfields.com/publications/pdfs/2006/16799.pdf>.

164 Two points can be made to stress the narrowness of this defence. First, it only concerns public authority regulations not private standards set by for example the British Standard Institute. Secondly, it is not sufficient that the product conforms to these mandatory standards – the defect must have been caused by compliance with them. G. G. Howells, *Europe's Solution to the Product Liability Phenomenon*, Anglo-American Law Review, Vol. 20., 1991., str. 219.; Vidi: M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2005., str. 381. i 382.

165 Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee - Third Report on the application of Council Directive on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products (85/374/EEC of 25 July 1985, amended by Directive 1999/34/EC of the European Parliament and of the Council of 10 May 1999), COM/2006/0496 final, Brussels, 14.9.2006.

166 *Some stakeholders, and in particular representatives of the pharmaceutical industry, have argued strongly for the introduction of a defence of regulatory compliance, which would apply to a product whose safety was closely regulated, provided that the product complied fully with the applicable regulations.*

167 D. Fairgrieve, G. Howells, op. cit., 973.

sve glasi: dokažite da su vaši razlozi za promjenom opravdani.¹⁶⁸ Bilo koji prijedlog za izmjenama Direktive sigurno neće proći bez iznimno osjetljivoga i dugotrajnoga pregovaranja.¹⁶⁹

Stavljanjem na tržište neispravne igračke još nije došlo do uzrokovanja štete, te onaj tko je stavio takvu igračku na tržište (potencijalni štetnik) neće odgovarati prema pravilama odgovornosti za štetu jer nisu ispunjene opće pretpostavke odgovornosti. Potencijalni oštećenik još nije povrijeđen samim činom stavljanja u promet neispravne igračke. Tako i proizvođač igračke ne odgovara prema pravilima građanskopravne odgovornosti za neispravne igračke zbog toga što njegova igračka ima nedostatak, nego zbog toga što je nastala šteta od takve igračke. Naravno, stavljanje u promet neispravnih igračaka predstavlja protupravnu i nemoralnu radnju koja povlači za sobom određene pravne, ekonomske i druge posljedice.¹⁷⁰ Protupravnost ne znači da je nešto protivno samo normi pozitivnog prava, nego znači i sve ono što je protivno pravnom poretku kao cjelini.¹⁷¹ Protupravnost u smislu građanskog prava podrazumijeva povrjedu norme objektivnog prava uslijed koje je nekoj osobi pričinjena šteta koja povlači građanskopravnu odgovornost, tj. sankciju odgovornosti za štetu.¹⁷² Norme objektivnog prava povreda kojih znači protupravnost kao pretpostavku građanskopravne odgovornosti za štetu mogu biti, ne samo norme građanskog prava, nego i norme drugih područja ili grana pozitivnog prava, pod uvjetom da je cilj te norme i zaštita interesa koje štiti građansko pravo.¹⁷³ Drugim riječima, sasvim je svejedno radi li se o normi ustavnog, obiteljskog, kaznenog, upravnog, radnog i drugih grana prava, samo je bitno da je došlo do povrjede norme koja je dio pozitivnog pravnog poretka i kojom se štite imovinski interesi pravnih subjekata, ili čak i oni neimovinski interesi koji su zaštićeni imovinskim sankcijama.¹⁷⁴ U protivnome, ako takva norma nema za cilj zaštitu imovinskih ili neimovinskih prava subjekata zaštićenih imovinskim sankcijama,

168 C. Hodges, *Reform of Product Liability Directive 1998-1999*, London (McKenna & Co.), 1999., str. 16.

169 S. Taylor, *Harmonisation or divergence? A comparison of French and English product liability rules*, u: *Products Liability in Comparative Perspective* (Edited by D. Fairgrieve), Cambridge, 2005., str. 243.

170 Tako na primjer prema odredbama čl. 14. hrvatskoga Zakona o općoj sigurnosti proizvoda novčanom kaznom u iznosu od 50.000,00 do 250.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna osoba, a fizička osoba – obrtnik novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 30.000,00 kuna, ako u suprotnosti s odgovarajućim odredbama Zakona o općoj sigurnosti proizvoda stavi na tržište proizvode koji nisu sigurni; proizvodi, uvozi, izvozi, oglašava i stavi na tržište opasan proizvod, odnosno opasnu imitaciju; ne obavijesti na odgovarajući način potrošače i druge korisnike, ne poduzme odgovarajuće mjere kako bi oni izbjegli opasnost, ne čuva dokumente potrebne za praćenje podrijetla proizvoda i ne surađuje s nadležnim tijelom; ne postupi u skladu s izvršnim rješenjima nadležnog tijela.

171 M. Vuković, *Odgovornost za štete*, Zagreb, 1971., str. 146.

172 Ž. S. Đorđević, V. S. Stanković, *Obligaciono pravo*, Beograd, 1974., str. 308.; Usporedi: B. Loza, *Obligaciono pravo*, Sarajevo, 2000, str. 203. i 204.

173 „Protupravnost“, u: *Pravni leksikon*, Zagreb, 2007., str. 1346. i 1347.

174 J. Radišić, *Obligaciono pravo*, Beograd, 2000., str. 221.

nego ima neki drugi cilj, tada nema ni protupravnosti u građanskopravnom smislu.¹⁷⁵ Stavljajući u promet neispravnu igračku koja je prouzročila štetu proizvođač je napravio povredu normi objektivnog prava.

Sukladnost proizvoda s obveznim ili dobrovoljnim sigurnosnim standardima bitna je za utvrđivanje proizvođačeve krivnje.¹⁷⁶ S obzirom na to da je odgovornost za neispravan proizvod objektivna odgovornost ili odgovornost bez obzira na krivnju štetnika, štetnik se ne može osloboditi te odgovornosti dokazivanjem da je postupao u skladu s propisanim standardima.¹⁷⁷ U SAD-u i Europi je različita priroda standarda koje se odnose na sigurnost i kvalitetu proizvoda. U SAD-u ima mnogo više dobrovoljnih standarda koje uređuje privatni sektor i koje proizvođači primjenjuju bez pravne obveze za tim (“information and litigation” pristup zaštiti potrošača), dok je u Europi, barem u području pokrivenom direktivama Novoga pristupa (*New Approach Directives*),¹⁷⁸ njihova primjena kvaziobvezujuća (“regulation and administration” pristup zaštiti potrošača).¹⁷⁹

Odštetnopravna odgovornost, posebice odgovornost za neispravne proizvode, ima nekoliko bitnih funkcija.¹⁸⁰ Odštetnopravna odgovornost u pravnom poretku SAD-a (ali i u drugim pravnim porecima *Common Law* pravnog kruga)¹⁸¹ osim kompenzacijske funkcije, ima i preventivnu, ali i kaznenu funkciju, koja se ostvaruje posredstvom kaznene odštete (*punitive damages*).¹⁸² Sve navedene funkcije odgovornosti ne mogu se promatrati izdvojeno jedna od druge.¹⁸³ Posebna

175 Opširnije o protupravnosti u smislu građanskog prava vidi: J. Radišić, *Protivpravnost kao zaseban uslov građanske odgovornosti*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br. 1. – 4. , 2001., str. 539. – 553.

176 S. Lenze, *German product liability law: between European Directives, American Restatements and common sense*, u: *Products Liability in Comparative Perspective* (Edited by D. Fairgrieve), Cambridge, 2005., str. 106.

177 M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod u zdravstvu*, u: *Građanskopravna odgovornost u medicini* (urednik: J. Barbić), HAZU, Zagreb, 2008., str. 77.

178 Novi pristup, definiran u Rezoluciji Vijeća od 7. svibnja 1985. o novom pristupu tehničkom usklađivanju i normama (85/C 136/01) - *Council Resolution of 7 May 1985 on a new approach to technical harmonization and standards*, Official Journal C 136 , 04/06/1985., str. 1. - 9.

179 G. G. Howells, *The Relationship Between Product Liability and Product Safety – Understanding a Necessary Element in European Product Liability Through Comparison with the U.S. Position*, Washburn Law Journal, Vol. 39., No. 3., 2000., str. 308. i 344.

180 *The conventional goals of tort law generally, and product liability law in particular, are “compensation”, “risk spreading”, and “deterrence”*. D. G. Owen, *Product Liability: Principles of Justice for the 21. Century*, Pace Law Review, Vol. 11. 1990., str. 68.

181 O kaznenoj odšteti u Engleskoj, Australiji, Novom Zelandu, SAD-u i Kanadi vidi: J. Y. Gotanda, *Punitive Damages: A Comparative Analysis*, Columbia Journal of Transnational Law, Vol. 42., No. 2., 2004., str. 391. – 444.

182 *What does the word “punitive” mean in the phrase “punitive damages”? The answer is that the word “punitive” has two connotations. One meaning—as already indicated—is that punitive damages are intended to punish a defendant who has acted egregiously. But a more fundamental meaning within tort law is that punitive damages are permitted in light of our legal system’s recognition that the plaintiff has a right to be punitive.*, B. C. Zipursky, *A Theory of Punitive Damages*, Texas Law Review, Vol. 85., 2005., str. 105.

183 Opširnije o funkcijama odgovornosti i njihovom međusobnom odnosu: T. Ačanski,

karakteristika navedene kaznene funkcije ogleda se u tome što se kroz primjenu kaznene odštete istodobno ostvaruje i preventivna funkcija odgovornosti.¹⁸⁴ Primjena kaznene odštete jedno od najkontroverznijih obilježja američkoga pravnog sustava¹⁸⁵ i veliki problem američkih sudova.¹⁸⁶ Bez obzira što neki autori osporavaju njezine funkcije i vrijednost,¹⁸⁷ kaznena odšteta u američkom pravnom sustavu pokazala je veliku vrijednost i opravdala svoje postojanje.¹⁸⁸ Kaznena odšteta je moćno oružje¹⁸⁹ koje treba na određeni način zastrašiti individualnog štetnika, kao i sve ostale potencijalne štetnike, (npr. proizvođače igračaka) i odvratiti ih od budućeg štetnog djelovanja (npr. stavljanja na tržište igračke koje ne zadovoljavaju odgovarajuće standarde sigurnosti i kvalitete).¹⁹⁰,¹⁹¹ Ona također ima snažnu edukativnu funkciju i za individualnog štetnika i općenito za društvo.¹⁹²

Pretpostavljena krivica kao osnov odgovornosti za štetu prema saveznom Zakonu o obligacionim odnosima, doktorska disertacija, Novi Sad, 1980., str. 3. – 9.

- 184 *Courts routinely state that the “punishment” delivered by punitive damages is justified by both deterrent and retributive concerns.* B. C. Zipursky, op. cit., str. 105.
- 185 A. M. Polinsky, S. Shavell, *Punitive Damages: An Economic Analysis*, Harvard Law Review, Vol. 111., No. 4., 1998., str. 869.; Vidi: K. N. Hylton, *Punitive Damages and the Economic Theory of Penalties*, The Georgetown Law Journal, Vol. 87, No. 2., 1998., str. 421. – 471.
- 186 *Judicially speaking, the many punitive damages issues can be grouped under three headings: (1) What are the conditions under which punitive damages can be awarded? (2) How should punitive damages be calculated or measured? (3) What processes should be used to determine the first two issues?*, D. B. Dobbs, *The Law of Torts*, St. Paul, 2000., str. 1064.
- 187 W. K. Viscusi, *The Social Costs of punitive Damages Against Corporations in Environmental and Safety Torts*, The Georgetown Law Journal, Vol. 87, No. 2., 1998., str. 285. – 345.; W. K. Viscusi, *Why There is No Defense of Punitive Damages*, The Georgetown Law Journal, Vol. 87, No. 2., 1998., str. 381. – 395.
- 188 Vidi: T. Eisenberg, *Measuring the Deterrent Effect of Punitive Damages*, The Georgetown Law Journal, Vol. 87, No. 2., 1998., str. 347. – 357.; D. Luban, *A Flawed Case Against Punitive Damages*, The Georgetown Law Journal, Vol. 87, No. 2., 1998., str. 359. – 380.
- 189 K. S. Kizer, *California’s Punitive Damages Law: Continuing to Punish and Deter Despite State Farm v. Campbell*, Hastings Law Journal, Vol. 57., 2006., str. 827.
- 190 Vidi: W. J. Warfel, *The Misguided Use of the Doctrine of Punitive Damages in Long-Tail Product Liability Litigation*, Journal of Insurance Regulation, Vol. 9., Issue 3., 1991., str. 455. i 456.
- 191 O ekonomskoj analizi kaznene odštete vidi: R. D. Cooter, *Punitive Damages, Social Norms, and Economic Analysis*, Law and Contemporary Problems, Vol. 60, No. 3, 1997., str. 73. – 91.; S. Shavell, op. cit., str. 243. – 247.
- 192 D. G. Owen, *A Punitive Damages Overview: Functions, Problems and Reform*, Villanova Law Review, Vol. 39., 1994., str. 374.

7. ZAKLJUČAK

Sigurnost igračaka i odgovornost za štetu izazvanu neispravnim igračkama predstavljaju vrlo složene (globalne) pravne fenomene. U svakom civiliziranom društvu i naprednom pravnom poretku, navedena pravna područja moraju uživati *par excellence* status. Pravna pravila o sigurnosti igračaka i odgovornosti za neispravne igračke treba promatrati ne samo u kontekstu pravno-političkih motiva za njihovo donošenje, nego i u kontekstu širih društvenih ciljeva koji se njima žele postići.

Zaštita zdravlja i sigurnosti djece od neispravnih igračaka mora biti prioritet u svako doba, a ne samo onda kada nastupe izvanredne situacije. Dvama paralelnim kolosijecima, koja se u određenim dijelovima poklapaju i upotpunjuju, u pravu Sjedinjenih Američkih Država i pravu Europske unije nastoji se doći do istog odredišta. Privatnopravnim i javnopravnim uređenjem sigurnosti igračaka, zajedno s pravnim pravilima odgovornosti za neispravne igračke, nastoji se stvoriti temelj sustava visoke razine zaštite života, zdravlja i sigurnosti djece od nesigurnih igračaka. Takav je sustav moguće postići samo u društvima koja imaju razvijen pravni poredak, pravnu stabilnost i sigurnost, učinkovitu i dosljednu provedbu propisa i razvijen sustav nadzora nad tržištem. Međutim, ukoliko u jednom društvu postoji kriza prava, pravnog sustava i morala, te neusklađenost pravnog i moralnog poretka, tada niti javnopravna pravila o sigurnosti igračaka, kao ni privatnopravna pravila o odgovornosti za neispravne igračke ne mogu ostvariti svoje funkcije. Najrigorozniji standardi u pogledu sigurnosti igračaka ili najstroži propisi o sigurnosti igračaka i odgovornosti za neispravne igračke predstavljaju mrtvo slovo na papiru ukoliko ne postoji djelotvorna i dosljedna provedba navedenih propisa u praksi. Sigurno je da će u uvjetima pravne nestabilnosti i nesigurnosti doći do gruboga kršenja propisa o sigurnosti igračaka. Učinkovita procesna mogućnost ostvarivanja prava također je izrazito bitna karika u lancu sustavne zaštite zdravlja i blagostanja djece kao posebno osjetljive kategorije potrošača.

Premda se opasnost štete od neispravnih igračaka ne ostvaruje uvijek ili ne često, iako je moguće vjerojatnost nastanka štete od neispravnih igračaka znatno umanjiti, apsolutno ne postoji mogućnost da se vjerojatnost ostvarivanja štete od neispravne igračke u cijelosti isključi. Štete od neispravnih igračaka ne mogu se izbjeći, ali se mogu svesti na minimum.

U cilju stvaranja preduvjeta za osiguranje visoke razine zaštite djece kao vrlo osjetljive kategorije potrošača, kao i usklađivanja hrvatskoga zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije u području sigurnosti igračaka, potrebno je donijeti posebnu pravnu regulativu o sigurnosti igračaka u kojoj će biti ugrađena rješenja Direktive EU br. 48/2009. o sigurnosti igračaka.¹⁹³

¹⁹³ Nakon predaje rada Uredništvu Zbornika donesen je novi Pravilnik o sigurnosti igračaka (Narodne novine RH, br. 2/11.). Ovaj Pravilnik stupa na snagu 20. srpnja 2011. godine, kada prestaje važiti Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti i sigurnosti igračaka (Narodne novine RH, br. 115/08.).

Summary

TOY SAFETY AND CIVIL LAW LIABILITY FOR DEFECTIVE TOYS

All measures aimed at preventing danger, that is preventing risks associated with toys, cannot entirely prevent the placement of dangerous toys and their presence on the market as well as damages caused by defective toys. Preventive legal rules on toy safety and compensatory-preventive rules governing the liability for damages caused by defective toys have been prescribed under the effort to maximally reduce the number of accidents caused by defective toys and to stimulate placing on the market of only safe toys, i.e. toys presenting no or minimum danger. Toy safety regulations have been set as well as to enable compensation for damages caused by defective toys. The author in the article analyses legal regulations regarding toy safety and liability for defective toys adopted in the United States of America, European Union and Croatia. A special attention has been given to relationship between private legal and public legal toy safety regulations and their functions as well as private legal rules on liability for defective toys.

Key words: toy safety, defective toys, toy conformity, dangerous products, liability for defective toys.

Zusammenfassung

SICHERHEIT VON SPIELZEUG UND ZIVILRECHTLICHE HAFTUNG FÜR FEHLERHAFTE SPIELZEUGE

Alle ergriffenen Maßnahmen für die Gefahrprävention, bzw. für die Risikominderung von Spielzeugen können nicht im Ganzen verhindern, dass gefährliche Spielzeuge in Verkehr gebracht werden und dass Schäden als Folge fehlerhafter Spielzeuge entstehen. Regeln zur Sicherheit von Spielzeug als Vorsorgemaßnahmen, sowie Kompensationsvorsorgeregeln zur Haftung für fehlerhafte Spielzeuge beabsichtigen die Zahl der mit fehlerhaften Spielzeugen verbundenen Unfälle zu mindern, wodurch gefördert wird, dass nur sichere Spielzeuge (die gar keine Gefahr oder eine Mindestgefahr darstellen) in Verkehr gebracht werden. Weiterhin ermöglicht dies die Inanspruchnahme des Schadenersatzes auf Grund fehlerhafter Spielzeuge. Die vorliegende Arbeit analysiert die Regelung der Sicherheit von Spielzeug und Haftung für fehlerhafte Spielzeuge im Recht der Vereinigten Staaten, der Europäischen Union und im kroatischen Recht. Insbesondere wird auf das Verhältnis und die Funktionen privatrechtlicher und öffentlich-rechtlicher Regelung der Sicherheit von Spielzeug,

wie auch auf privatrechtliche Regeln zur Haftung für fehlerhafte Spielzeuge aufmerksam gemacht.

Schlüsselwörter: *Sicherheit von Spielzeug, fehlerhafte Spielzeuge, Konformität des Spielzeugs, Haftung für fehlerhafte Spielzeuge.*

Riassunto

LA SICUREZZA DEI GIOCATTOLI E RESPONSABILITA' CIVILE DA GIOCATTOLI NON A NORMA

Tutte le misure volte ad impedire il pericolo, cioè ad evitare il rischio rappresentato dai giocattoli non sono sufficienti ad ostacolare completamente la messa in commercio e la presenza di giocattoli pericolosi, né ad evitare i danni cagionati dai giocattoli non a norma. Mediante le regole giuridiche di prevenzione sulla sicurezza dei giocattoli, come pure mediante le regole di compensazione e prevenzione della responsabilità da giocattoli non a norma, si cerca di diminuire al massimo il numero di infortuni causati da giocattoli non a norma; si cerca, altresì di esortare la messa in commercio soltanto di giocattoli sicuri, cioè di giocattoli che non presentano pericoli oppure presentano rischi minimi, così come si tenta di realizzare il risarcimento del danno cagionato da giocattoli non a norma. Nel contributo si esamina la disciplina giuridica della sicurezza dei giocattoli e della responsabilità per giocattoli non a norma nel diritto americano, dell'Unione europea ed in quello croato. Particolare attenzione viene dedicata al rapporto ed alle funzioni dell'aspetto privato e pubblico della disciplina della responsabilità da giocattoli non a norma.

Parole chiave: *sicurezza dei giocattoli, giocattoli non a norma, conformità dei giocattoli, prodotti pericolosi, responsabilità da giocattoli non a norma.*